

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
Process for Building Community Economic Security Assurance
in Loei Province

โดย

พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

นางสงสุข ภาแก้ว

นางพวงเพชร พลวิเศษ

พระธนากร เพราะณะ

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์

นายพัทธนันท์ นวลน้อย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763035

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
Process for Building Community Economic Security Assurance
in Loei Province

โดย

พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

นางสงสุข ภาแก้ว

นางพวงเพชร พลวิเศษ

พระธนากร เพราะณะ

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์

นายพัทรนันท์ นवलน้อย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763035

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Process for Building Community Economic Security Assurance
in Loei Province

BY

Phrakru Pariyatkunarangsri (Likit Khamhongsa)

Mrs. Songsuk Phakeaw

Mrs. Phuangphet Polwiset

Phra Thanakorn Proatha

Mr. Akekalak Kongthip

Mr. Pattanan Nualnoy

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763035

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผู้วิจัย: พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา), นางสงสุข ภาแก้ว,
นางพวงเพชร พลวิเศษ, พระธนากร เพระาะละ, นายเอกลักษณ์
คงทิพย์, นายพัทธนันท์ นวลน้อย

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๓

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research)

ผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนต้นแบบที่ศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ด้านคือ ๑) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โครงการนี้ริเริ่มเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ โดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลยได้มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.เลย ได้เลือกเอาหมู่บ้านท่าดีหมี เป็นแหล่งผลิต เนื่องจากชาวบ้านมีความพร้อม และในอนาคตที่หมู่บ้านแห่งนี้จะมีแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คปากแม่น้ำเหือง กลุ่มผลิตภัณฑ์ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน ๓๐ คน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จานกาบหมากมีขนาด 9 แบบ/รูปทรง และ ๒) การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิต ในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน/พื้นฐานเศรษฐกิจ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ตามลำดับ

๒. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อมาจากต่างจังหวัด จึงถือว่าการขึ้นรูปถ้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง และผลิตภัณฑ์ที่ส่งเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นไปทำการพัฒนาต้นแบบ (Prototype) พบว่า ตัวแทนกลุ่ม

ผลิตภัณฑ์และคณะผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๓ ประเด็นคือ (๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนงานกาบหมาก (๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม และ(๓) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ จากวัตถุดิบที่เหลือจากการขึ้นรูปงานกาบหมากด้วยการนำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาตะเพียนไว้ประดับตู้ (เปล) เป็นต้น

๓. แนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนต้นแบบ สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดย (๑) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีวิทยากรส่งเสริมด้านของการเรียนรู้ให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารการส่งเสริมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้ความรู้ในพื้นที่ (๒) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญา โดยนำองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (๓) ด้านการรวมกลุ่ม การที่ชุมชนได้มีการยกระดับจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกใน (๔) ด้านการสำรวจตลาด โดยได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปทดลองวางขายในร้านค้าและชุมชน และตรงทางขึ้นภูพระใหญ่ (สกายวอล์ค) เพื่อเป็นการสำรวจตลาดอีกทางหนึ่ง ๒) การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น จากการศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบบริหารจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากการดำเนินงานนั้น ต้องมีการวางแผนทางที่เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

Research Title: Process for Building Community Economic Security Assurance in Loei Province

Researchers: Phrakru Pariyatkunarangsri (Likit Khamhongsa), Mrs. Songsuk Phakeaw, Mrs. Phuangphet Polwiset, Phra Thanakorn Proatha, Mr. Akekalak Kongthip, Mr. Pattanan Nualnoy

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College

Fiscal Year: 2563 / 2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of this research is 1) To study the model community in ensuring community economic security in Loei Province 2) To develop products and market mechanisms for community economy in Loei Province. And 3) To create a security model for communities in Loei Province It is research and development (R&D). with two educational procedures: Qualitative research and Participatory Action Research (PAR: Participatory Action Research).

Research results

1. The general information of the model community studied in this time is divided into 2 areas: 1) General information of the sample. It was found that this project was initiated in 2018 by the governor of Loei Province. Loei is the project operator By choosing to take the village of Tha Di Mi Is the source of production. Because the villagers are ready And in the future that this village will have a skywalk tourist attraction at the Huong River mouth The product group currently has 30 members. At present, the product has 9 sizes / shapes. And 2) To ensure the economic security of the group, it was found that the level of participation in human resource development was Has the highest level of engagement Have the ability to contact And build relationships with various people. Outside the community Ability to manage production methods In the area of participation in the development of groups / community organizations / economic foundations Have the highest level of participation, respectively.

2 . 2. Product development and community economic marketing mechanism in Loei Province According to the study objectives, it was found that raw

materials in Loei Province were insufficient. Must be ordered from other provinces at a price of 2 baht each, including the cost of production is 4.5 baht per order, therefore, the production cost is quite high. And not a variety of shapes and sizes Due to the limited number of moles or molds used in the shape of the cup, If ordering, must be imported from abroad. This is a rather cumbersome and expensive matter. If taking other types of leaves Or with many local banana cladding to try and do it After the extrusion process Other materials cannot maintain their shape for a long time like a piece of betel nut. And synthetic products from the interview process and group discussion point. In order to use the product that has been created to develop a prototype (Prototype), it was found that the representative of the product group and the research team divided the product prototype development approach. It is divided into 2 issues: (1) adding value to the cladding plate by painting (Paint), color or pattern on the cladding plate and (2) adding value to the cladding plate by laser heat treatment (Laser) Industry. Or milling workpieces to create patterns on a piece Have concluded that This method is effective inferior to the first method (Paint painting) And 3) Adding product value From the leftover raw materials from forming a piece of betel plates by producing flowers Bookmark Or used to produce carp to decorate the garage (cradle), etc.

3. 3. Guidelines for the construction of a model for ensuring the economic security of the model community It can be divided into 3 parts, namely 1) adding value to community products by (1) learning how the villagers in the community gain knowledge from the promotion of government agencies and private sectors in the area. Professional training Product development (2) Wisdom and knowledge of the villagers in the community that has been passed down from generation to generation For life Has been adapted for the development of a product of Thai wisdom or local wisdom. Is something that has the characteristics of accumulation, learning, success (3) Integration of a community group that has been raised to establish a community enterprise group. Which is the center of integration of community members To help each other in search of resources available in the community (4) solidarity All people in the community cooperate in the development of community products. By taking the time to get professional training to further Transfer of what they know and accumulate to members of the community 2) Community product development process is divided into (1) community capital (2) market survey. 3) Community

management to support product development, it was found that the management system was high possibility. Since the operation has been put in place Facilitating a way of life in the community and involvement of members in every process.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลหลายท่าน ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเฝ้ากราบขออภัยคุณทุกท่านผู้มีอุปการคุณเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

๑. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยนี้ได้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

๒. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย โดยพระราชปริชา มณี, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย ได้อนุญาตให้คณะผู้วิจัยสามารถปฏิบัติงานและเก็บข้อมูลวิจัยในวัน เวลาราชการได้ ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์เลย ที่อำนวยความสะดวกในระหว่างการทำวิจัย

๓. นายภูริวัฒน์ โชติพันธุ์ นายอำเภอเชียงคาน ได้ให้ความอนุเคราะห์บรรยายพิเศษเกี่ยวกับกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๔. นายจิตรภาณุ นาคเสน ครูแผนกวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคเลย ได้ให้ความอนุเคราะห์เขียนโปรแกรมควบคุมเครื่องกีดขวางงานด้วยเลเซอร์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

๕. นายสิทธิวัฒน์ มีวันคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และทีมงานนักศึกษาสาขาวิชาทัศนศิลป์ ที่ได้อนุเคราะห์เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการออกแบบวาดภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

๖. นายณราศักดิ์ พรหมดี ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในการให้ข้อมูลและร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Workshop) ร่วมกับทีมวิจัย

๗. ทีมงานผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนามที่ทำหน้าที่ในการช่วยสัมภาษณ์ จัดกิจกรรมและปฏิบัติงานในภาคสนาม จนทำให้ได้ข้อมูลขั้นต้นสำหรับการทำวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

จึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา) และคณะ

๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๔ คำถามการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.....	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน.....	๑๓
๒.๓ แนวคิดการจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๒๓
๒.๔ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP).....	๒๙
๒.๕ ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ.....	๓๑
๒.๖ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าตี๋หมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.....	๓๘
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๕
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๔๖
๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๔๖
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๖
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๗

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๘
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๕๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๑
๔.๑ ศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.....	๕๑
๔.๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย.....	๕๖
๔.๓ สร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย.....	๖๐
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๖๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๖๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๖๔
๕.๒ อภิปรายผล.....	๖๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๗๓
บรรณานุกรม.....	๗๕
ภาคผนวก.....	๗๘
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๗๙
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล.....	๘๔
ภาคผนวก ค รูปภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย.....	๘๖
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๙๐
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๙๒
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๙๕
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๐๐

สารบัญตาราง

ตารางที่

- ๔.๑ แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.....๕๓

สารบัญภาพ

ภาพที่

๑.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๔
๒.๑	รูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องประสานระหว่างประชากร เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม	๒๒
๒.๒	พระพุทธรูปนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์.....	๔๐
๒.๓	ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี.....	๔๒
๓.๑	ขั้นตอนของการกระบวนการวิจัย.....	๕๐
๔.๑	ขนาด/รูปทรง ของผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี.....	๕๓
๔.๒	สัมภาษณ์ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์ฯ เกี่ยวกับขั้นตอนการผลิต.....	๕๗
๔.๓	สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี.....	๕๘
๔.๔	การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการเพ้นท์สี (Paint).....	๕๙
๔.๕	การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser).....	๕๙
๔.๖	เครื่องแกะสลักเลเซอร์ขนาดเล็กพื้นที่ ๕๐*๖๕ ซม.....	๕๙
๔.๗	การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่เหลือจากการขึ้นรูปงานกาบหมาก.....	๖๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกมิติ สิ่งแรกที่สำคัญที่สุดคือด้านความมั่นคงของประเทศ ความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่มีเศรษฐกิจภายใต้สังคมเกษตรกรรม อุตสาหกรรมก็จะเปลี่ยนผ่านเป็นเศรษฐกิจสังคมดิจิทัล ส่งผลให้ภาครัฐต้องรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในอนาคตอันใกล้หากยังไม่มีหนทางใดมาหยุดยั้งปัญหานี้ได้ ประเทศไทยก็จะกลายเป็นสังคมที่ขาดความมั่นคงไปในทุกมิติและยากแก่การฟื้นฟูแก้ไข การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาข้างต้นนี้ จึงมีแนวคิดในการรับมือกับปัญหาและบริบททางสังคมที่ผันผวนตามกระแสดังกล่าว โดยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และมีข้อสั่งการให้ทุกส่วนราชการจัดทำแผนงานในภารกิจหลักของหน่วยงานระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์ที่จะนำมาใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ ให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การพัฒนาประเทศผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยมีหน่วยงาน องค์กรในการกำกับของรัฐเป็นหน่วยขับเคลื่อน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีอาชีพ ความเป็นอยู่ที่ดี มีงานทำ มีรายได้ โดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างมูลค่าเกิดเป็นสินค้าออกจำหน่าย เช่น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งแต่ละชุมชนที่มีศักยภาพ มีองค์ความรู้ มีทรัพยากรและได้รับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถรวมกลุ่มกันสร้างโอกาสในการทำงานในลักษณะกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจ ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการรณรงค์ให้แต่ละชุมชน หมู่บ้านมีการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจเพื่อนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ผลจากการให้ความสำคัญในด้านของการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนกลุ่มอาชีพ และกลุ่มวิสาหกิจที่เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนแต่ละชุมชนในการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งประเทศมีอัตราที่สูงขึ้นตามลำดับ

สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พัฒนามาจากกลุ่มชาวบ้านประมาณ ๒๐ คน ในหมู่บ้านท่าดีหมี ที่ได้รับการคัดเลือกจากพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย (นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม) ที่ต้องการให้มีการผลิตงานกาบหมากมาเป็นภาชนะทางเลือกแทนโฟม ภายใต้แรงหนุนของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ พัฒนานำเศษพืชกลับมาแปรรูป เติมนวัตกรรม เป็นภาชนะใช้อาหารต่าง ๆ ทั้งงานชาม ถ้วย ฯลฯ สามารถใช้งานได้เหมาะสม ตอบโจทย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชาวชุมชน ทั้งเป็นการรักษาดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยว และเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ใช้เครื่องจักรและนักวิชาการจากประเทศอินเดีย ให้การฝึกอบรมเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ มีผลประกอบการตลอดระยะเวลา ๑ ปีที่ผ่านมาเป็นที่น่าพอใจ มีคำสั่งซื้อใช้งานจากทั่วประเทศและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป นับได้ว่ากลุ่มผลิตถัวยงานบ้านท่าดีหมี เป็นชุมชนต้นแบบในการทำภาชนะรักษ์โลก เพื่อสิ่งแวดล้อม ทั้งปัจจุบันนี้ยังได้มีเครือข่ายในการทำงานเพิ่มมากขึ้นอีก ๙ จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อร่วมมือกันในการทำการตลาดและการหาวัตถุดิบ โดยจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและกลุ่มได้พัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี จึงได้รับรางวัล G - Green ซึ่งเป็นรางวัลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดีเด่นประจำปี ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จังหวัดเลย ได้เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงเพื่อสร้างหลักประกันให้เกิดขึ้นในอนาคต จึงมีการวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งการวางแผนในระยะยาวเช่นนี้เป็นสิ่งที่ท้าทายและไม่เคยมีมาก่อน โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ การผลิต และการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการแข่งขัน ตรงกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดเลยที่ว่า “เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน” และสามารถเชื่อมโยงไปสู่แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมและชุมชนต้นแบบ เน้นโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาคน และสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยขึ้น ในการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ประกอบการ ตามความต้องการของผู้ประกอบการ (stakeholder) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับของผู้ประกอบการ ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๒.๓ เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ชุมชนต้นแบบในจังหวัดเลยมีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างไร

๑.๓.๒ ผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลยเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยมีลักษณะอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชน รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์จันทกานหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ ชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จันทกานหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๒. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์จันทกานหมากบ้านท่าดีหมี ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจากประธานและสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน

(๒) สมาชิกชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้จากการเลือกแบบ Snowball โดยคำแนะนำของประธานกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน

(๓) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๐ คน

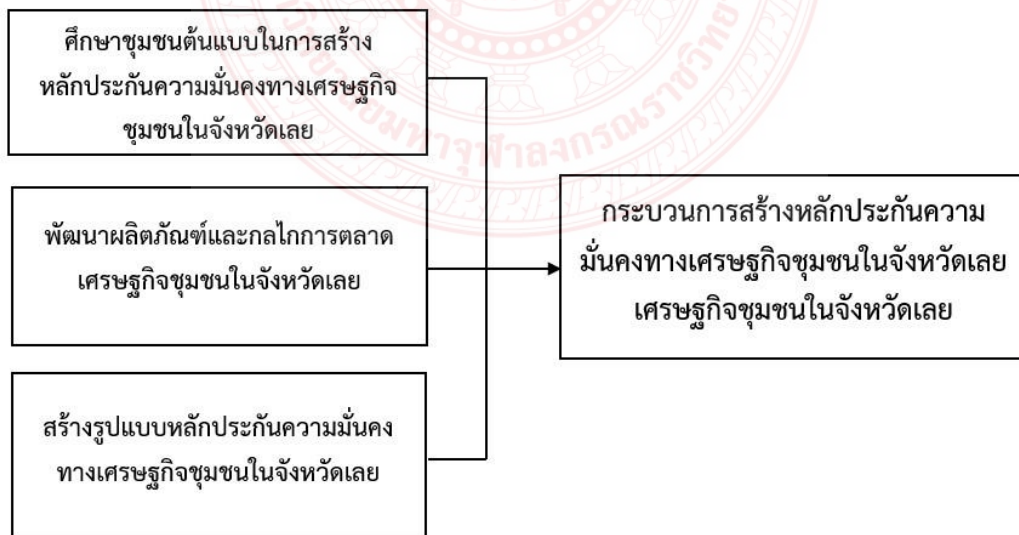
(๔) ตัวแทนภาคประชาชน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ที่ได้จากการเลือกแบบบังเอิญพบในพื้นที่ จำนวน ๑๐ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security Assurance) หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารและน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

เศรษฐกิจชุมชน (community economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์รวมซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภค เท่านั้น แต่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และรวมถึงการมีระบบคุณค่าเข้าไปด้วย

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๑.๗.๒ ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์จานกอบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๗.๓ ได้รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน
- ๒.๓ แนวคิดการจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒.๔ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)
- ๒.๕ ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ
- ๒.๖ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผลิตภัณฑ์จากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

แนวความคิดในการพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของโลกนั้น อยู่ภายใต้กรอบความคิดเรื่องการพัฒนาประเทศซึ่งได้เริ่มขึ้นประมาณปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา ณ เวลานั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศได้ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัด แต่ถ้าจะมองถึงแนวทางการพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในขณะนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปเป็นร่างแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดทฤษฎีหรือแนวความคิดการพัฒนาแบบดั้งเดิมเกิดขึ้นมาหลายทฤษฎีด้วยกัน เช่น ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth Theory) ทฤษฎีเกี่ยวกับการสะสมทุน (Capital Accumulation Theory) ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) และทฤษฎีทวิภาค (Dualism Theory) ซึ่งทฤษฎีทั้งหลายเหล่านี้จะเน้นการพัฒนาเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมเป็นหลัก^๑

ปัญหาการพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของไทยเกิดจากความผิดพลาดของนโยบาย และแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนา ยกตัวอย่างเช่น ผู้ริเริ่มการพัฒนาที่คิดว่าแนวคิดการพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ การยกระดับรายได้ของประชาชนในชนบท และมีความเชื่อว่ารายได้เฉลี่ยที่สูงขึ้นของประชาชนในชนบทจะเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของการพัฒนาชนบท ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาจึงพุ่งเป้าหมายไปที่การยกระดับรายได้ เฉลี่ยของประชาชนในชนบทให้สูงขึ้น และแนวคิดนี้ยังคิดต่อไปว่า การเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยของผู้คนในชนบทจะส่งผล

^๑ ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๗๗.

ต่อคุณภาพชีวิต (Quality of life) ความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น หรือกรณีตัวอย่างของผู้นำท้องถิ่นที่มีความเข้าใจว่าการพัฒนาชนบทเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ดังนั้นหน่วยงานของรัฐบาลจะต้องทำถนนเข้าสู่หมู่บ้าน หรือตำบลของเขา การพัฒนาดังกล่าวก็จะเน้นให้หน่วยงานของรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยมีได้มีการระดมความร่วมมือจากคนที่อยู่ในหมู่บ้าน หรือตำบลของตนแต่อย่างใด

๒.๑.๑ แนวคิดการพัฒนาชนบทโดยเน้นการพัฒนาการเกษตร (Rural Development as Agricultural Development Approach)

แนวความคิดนี้เป็นผลมาจากทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยความเชื่อที่ว่า การเกษตรเป็นสาขาหลักของชนบท หากมีการพัฒนาการเกษตรก็ย่อมทำให้ ประชาชนในชนบทมีรายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากร ในทัศนะของ A,T Mosher (๑๙๙๖) มี ๒ ประการ คือ ปัจจัยจำเป็น (Essential factor) และปัจจัยตัวเร่ง (Accelerated factor) ปัจจัยจำเป็นของการพัฒนา ได้แก่ การตลาดสินค้าการเกษตร การเทคนิคใหม่เข้าไปใช้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเครื่องมือและปัจจัยการผลิตในท้องถิ่น สนับสนุนการผลิตแก่เกษตรกร และมีการขนส่งที่สะดวก ส่วนปัจจัยตัวเร่งของการพัฒนา ได้แก่ การให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาด้านเกษตร การให้สินเชื่อเพื่อการเกษตร การส่งเสริมในการปฏิบัติงานของกลุ่มเกษตรกร การปรับปรุงและขยายเนื้อที่เพาะปลูก และการวางแผนระดับชาติเพื่อการพัฒนาการเกษตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาการเกษตร ถือเป็นวิธีการของการพัฒนาชนบทแต่ผู้ได้รับประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายใหญ่เพราะมีทุนมากและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ถึงแม้จะมีการปฏิวัติเขียว (Green revolution) เกิดขึ้นก็ตาม เกษตรกรรายย่อย (Small farmers) ก็ไม่ได้รับผลประโยชน์แต่อย่างใด

๒.๑.๒ แนวคิดการพัฒนาชนบทโดยการพัฒนาชุมชน (Rural Development as Community Development Approach)

แนวคิดการพัฒนาชุมชนเริ่มมีการยอมรับกันในประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๓๘ (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๘๓) เป็นต้นมา โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา และมีการใช้คำว่า “การพัฒนาชุมชน” อย่างเป็นทางการครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ในที่ประชุมของสำนักงานอาณานิคมของอังกฤษ ณ เมืองเคมบริดจ์ ซึ่งเป็นการประชุมเกี่ยวกับการบริหารงานในอาฟริกา เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ ในอาฟริกามีการปรับปรุงสภาพท้องถิ่นของตนเองทั้งในทางเศรษฐกิจและการปกครอง เพื่อเตรียมตัวเป็นเอกราชต่อไปคำจำกัดความของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” คือกระบวนการที่มีขึ้นเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มจากชุมชน โครงการพัฒนาชุมชนที่สำคัญครั้งแรกในประเทศอินเดีย ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยการสนับสนุนของมูลนิธิฟอร์ด (Ford foundation) และองค์การความช่วยเหลือระหว่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา (USAID) ต่อมาได้ขยายโครงการระดับชาตินี้ไปมากกว่า ๖๐ ประเทศ ในทวีปเอเชียและลาตินอเมริกาที่มีการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนขนาดใหญ่หลักการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนที่สำคัญมีด้วยกัน ๖ ประการ ได้แก่

- ๑) การช่วยตัวเอง (Self-help)
- ๒) การให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- ๓) การใช้ประชาธิปไตยเป็นแนวทางการดำเนินงาน

- ๔) การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น
- ๕) การทำความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๖) การติดตามและประเมินผลงาน

จะเห็นได้ว่าหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญได้เน้นการจัดองค์กรชุมชน การให้การศึกษากลับชุมชน และการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่อเนกประสงค์ระดับหมู่บ้าน / ตำบล (Multipurpose village level worker) และเป็นผู้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านสามารถระบุปัญหาความต้องการที่แท้จริงของตนเอง และระดมชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการพัฒนา โดยรัฐบาลจะเป็นผู้สนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชาวบ้าน และมีจุดมุ่งหมายให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานหลักที่ใช้วิธีการพัฒนาชุมชนเป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาชนบท ก็คือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

๒.๑.๓ แนวคิดการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือบูรณาการ (Integrated Rural Development Approach)

การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือบูรณาการนี้ กำหนดรูปแบบเพื่อรวมกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเน้นการประสานงานภายใต้อำนาจการควบคุมนิเทศงานและบริหารของหน่วยงานเดียว โดยการปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพรียงกันของหน่วยงานย่อยที่มีส่วนรับผิดชอบ หลักการสำคัญของการพัฒนาชนบทแบบนี้ในทุกประเทศมีด้วยกัน ๔ ประการ คือ (๑) มีการประสานความร่วมมือในระดับท้องถิ่น (๒) มีการวางแผนแบบสหสาขา (๓) มีการเลือกพื้นที่เฉพาะเพื่อพัฒนาในทุกด้านและ (๔) มีการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไปสู่ระดับภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น

การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือบูรณาการตามความคิดเห็นของ สิริชัย วิชโรท (๒๕๕๒) พบว่า การพัฒนาชนบทแบบนี้ว่ามีเป้าหมาย ๓ ประการด้วยกัน^๒ คือ

- ๑) เป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้คนในชนบทพัฒนาตนเอง และปรับตนเพื่อร่วมมือหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ๒) เป็นการระดมให้เกิดความร่วมมือเพื่อการพัฒนาชนบท
- ๓) เป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการพัฒนาของคนในชนบท

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป้าหมายเฉพาะของการพัฒนาในชนบทตามแนวคิดนี้ก็เพื่อเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจการเกษตร และอุตสาหกรรมในชนบทหรือของพื้นบ้าน ส่งเสริมให้มีงานทำและมีการกระจายโภคทรัพย์ที่เท่าเทียมกัน สร้างระบบบริหารทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มความสามารถของคนชนบทในการปกครองของคนชนบทด้วยกันและมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น

๒.๑.๔ แนวคิดการพัฒนาชนบทโดยใช้ความจำเป็นพื้นฐาน (Rural Development as Basic Needs Strategy Approach)

ในการประชุมสัมมนาของมูลนิธิเฮอร์มันเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เรื่อง “Basic Needs Strategy as a Planning Parameter” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ Blaiide, Cameron และ

^๒ นีรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กถาพัฒนากร, กรมการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: รำไทยเพรส, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒.

Seddon ได้เสนอยุทธวิธีในการใช้ความจำเป็นเพื่อการพัฒนาชนบทไว้ว่า “กล่าวโดยกว้างๆ ความจำเป็นพื้นฐานถือเป็นยุทธวิธีช่วยเหลือและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของคนว่างงาน คนว่างงาน แอบแฝง ผู้ด้อยการศึกษา ผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ทั่วโลกถือเป็นแนวทางการทำงานของแนวคิดเสรีนิยม ส่วนมากจะเน้นกระจายอำนาจเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวทางของการทำงานแนวคิดก้าวหน้า (Radical)” เกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานสามารถประยุกต์เข้ากับเกณฑ์ความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of needs) ๕ ประการของ Abraham H, Maslow ได้เป็นอย่างดี ดังนี้

- ๑) ความต้องการทางด้านกายภาพ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของการพัฒนาชนบท
- ๒) ความมั่นคงปลอดภัยถือเป็นหนึ่งในความจำเป็นพื้นฐาน
- ๓) ความรัก ความเป็นเจ้าของอาจประยุกต์ เข้ากับความภาคภูมิใจและความหวังในเกณฑ์จำเป็นพื้นฐาน
- ๔) ความต้องการความเคารพนับถือ มีตำแหน่งหน้าที่การงาน
- ๕) การตระหนักในความสามารถของตนอาจถือเป็นเป้าหมายของความสำเร็จในเกณฑ์

๒.๑.๕ แนวคิดการพัฒนาชนบทแนววัฒนธรรมชุมชน (Rural Development Culture Approach)

การพัฒนาชนบทแนววัฒนธรรมชุมชน หมายถึง การพัฒนาที่อาศัยมิติทางวัฒนธรรมมา ใ้ใช้ในกิจกรรมการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จะต้องสอดคล้องและเกื้อกูลกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชาวบ้านที่แทรกอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต เป็นการพัฒนาจากภายในชุมชน และเป็น การพัฒนาจากเบื้องล่าง ทั้งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ใกล้ชิดกับหลักการพึ่งตนเอง ความหมายของ “วัฒนธรรม” มี ๒ แบบ คือ

๑) วัฒนธรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน (การศึกษา ภาษา กีฬา ศิลปะ ดนตรี เรื่อง เล่า) และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติที่มีรูปร่างหรือเทคโนโลยี เครื่องมือ การเกษตร การหุงหาอาหาร การสร้างบ้าน การคมนาคม

๒) วัฒนธรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ (ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพระเจ้า โดยแสดงออกในรูปลักษณะของพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ)

วัฒนธรรมทั้งหมดอาจจะมีในรูปของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน หรือวัฒนธรรมสมัยใหม่ จากภายนอกชุมชนก็ได้ และเนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมทั้งที่ไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกันหรือ เหมือนกันไปหมด (Homogenous) ดังนั้น วัฒนธรรมชุมชนจึงมีทั้งส่วนที่มีคุณค่า ทั้งส่วนที่ก้าวหน้า และล้าหลังทั้งที่เป็นคุณูปการ และเป็นอุปสรรค รวมทั้งส่วนที่เป็นพลังและส่วนที่เป็นจุดอ่อน ดังนั้น วิธีการทำงานพัฒนาจึงต้องมีการเลือกใช้วัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่องานพัฒนาชนบทมากที่สุด วิธีการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน สามารถจำแนกได้ ๓ แนวทาง คือ

๑) วิธีการนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนา เช่น การทอดผ้าป่าเพื่อระดมทุน

๒) วิธีการที่ถือวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง เช่น การเก็บบันทึกนิทานคำกลอน ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

๓) วิธีการทำโครงการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรมสอดแทรกเป็นยาตาเข้าไปในทุก ส่วนของชีวิต

๒.๑.๖ แนวคิดการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน (Sustainable Development Approach)

การพัฒนาในที่นี้ หมายถึง การพัฒนาชนบทที่สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงตาม แนวทาง ที่ชุมชนนั้นได้พึงปรารถนา และมีการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นไป ได้ยาวนาน คือ นอกจากจะให้ประชาชนในชนบทช่วยเหลือตัวเอง (Self-help) ให้อำนาจ (Empowering) เกิดความเที่ยงธรรม (Equity) การมีส่วนร่วม (Participation) ในการพัฒนาและ พึ่งพาตัวเองได้ โดยสมบูรณ์ (Self-reliance of independence) แล้วยังเน้นการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะให้คนในชนบทรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่าง จำกัด อย่างชาญฉลาดจนชั่วลูกชั่วหลาน และไม่กระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งมีตัวอย่าง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากมายในการพัฒนาชนบทแบบยั่งยืน เช่น การทำไร่นาสวนผสม (Integrated farming or mixed farming) เกษตรป่าไม้หรือวนเกษตร (Agroforestry) เป็นต้น

การศึกษาของ Suthasupa ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable economic development) เป็นรูปแบบการพัฒนาสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ ชีววิทยาระบบเศรษฐกิจและระบบสังคม โดยแต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้ ทั้งนี้เป้าหมายระบบชีววิทยาได้เน้นถึงความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic diversity) ในขณะที่ ระบบเศรษฐกิจได้เน้นถึงความต้องการขั้นพื้นฐานให้เกิดความเท่าเทียมกัน (Equity) และระบบสังคม ได้เน้นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural diversity) ที่ช่วยส่งเสริมให้มีสถาบันที่ยั่งยืน ยาวนาน และสนับสนุนให้มีส่วนร่วมจากผู้คนต่าง ๆ ในสังคม

สรุปแล้ว การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นยุทธวิธีการพัฒนาที่ช่วยจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจัดการทางการเงินและวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม ความร่ำรวยและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การพัฒนาแบบยั่งยืนเปรียบเสมือนเป้าหมายที่ปฏิเสธ นโยบายและการดำเนินงานของกิจกรรมใด ๆ ที่ส่งเสริมมาตรฐานความเป็นอยู่ และการครองชีพใน ปัจจุบันด้วยการทำลายฐานการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติ โดยปล่อยให้อนุชนรุ่นหลังประสบ สภาพการณ์ที่แย่งยิ่ง กว่า และเสี่ยงภัยมากกว่าในสภาพปัจจุบันที่พวกเราประสบอยู่

แนวทางและทางเลือกของการพัฒนาแบบยั่งยืน

๑) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Environmental sustainability) ประกอบไปด้วยการ คำนึงถึงปัจจัยทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological diversity) ของสรรพสิ่ง ทั้งหลาย ในสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างประชากรและทรัพยากรที่มีอยู่

๒) เศรษฐกิจยั่งยืน (Economic sustainability) ประกอบไปด้วยนโยบายเศรษฐกิจ ที่เหมาะสม การจัดสรรทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด ความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรและ ความเสมอภาคในการกระจายรายได้

๓) วัฒนธรรมยั่งยืน (Cultural sustainability) ประกอบไปด้วยความตระหนักใน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวบ้านแต่ละคน หรือแต่ละชุมชน สนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถ

ปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับความต้องการและเป็นไปตามความนึกคิดของตนและเกิดการยอมรับในค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้

๔) สังคมยั่งยืน (Social sustainability) ประกอบไปด้วย การกระจายรายได้ให้กับชนทุกชั้นได้อย่างเสมอภาค ความเสมอภาคทางเพศและเชื้อชาติ มีการลงทุนและการจัดการบริการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา และการสาธารณสุข โดยเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

๕) การเมืองยั่งยืน (Political sustainability) ประกอบไปด้วย ความมั่นคงปลอดภัยของชาวบ้านโดยส่วนรวม และการมีสิทธิเสรีภาพของชาวบ้านทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และตลอดไป

๒.๑.๗ แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (Self Help or Self Reliance Development Approach)

จากการศึกษาของ กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ^๓ ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองในส่วนของบุคคล ไว้ว่า กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกบุคคลและครัวเรือนเพื่อให้บรรลุการมีหลักประกันของการดำรงชีพของพวกเขา ส่วนในความหมายลักษณะกลุ่มแล้วการพึ่งตนเอง คือ สังคมหรือกลุ่มที่มีการจัดระบบเพื่อให้ชาวบ้านสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง ด้วยความร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งตนเองอย่างแท้จริงจะหมายรวมถึงกลุ่มหรือสังคมนั้นมีอิสระในการตั้งเป้าหมายและมีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตนเอง การพึ่งตนเอง หมายความว่า การมีเสรีภาพเต็มที่ในการทำกิจกรรมของตนเอง โดยตนเองและชาวบ้านที่สามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองจากภายในชุมชนเองมากกว่าพลังที่จะมาจากภายนอก ในขณะที่การศึกษาของ สุพรรณิ ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ^๔ ได้ให้ความคิดเห็นถึงการพึ่งตนเองเพิ่มเติมว่า การพึ่งตนเองนั้นอาจจะมีการพิจารณาถึงมิติต่าง ๆ มากน้อยกันไปใน ๓ มิติ ดังนี้

๑) คุณภาพเฉพาะตัว (Self-quality) ความพยายามพึ่งตนเองจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อชาวบ้านในชุมชนมีอิสระภาพ มีความเสมอภาค ความเป็นไท มีศักดิ์ศรี และมีความก้าวหน้า

๒) มีการกระทำอย่างต่อเนื่องหรือมีความเป็นกระบวนการ (Continuing action or process) ทั้งในด้านความคิดและการตัดสินใจ กระบวนการความพยายามพึ่งตนเองมีอยู่ ๓ ขั้นตอนซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ

๓) ระดับการพึ่งตนเอง ซึ่งอาจแบ่งการพึ่งตนเองออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล (ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ) ระดับท้องถิ่น (ใช้วิธีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและมีการกระจายอำนาจ) ระดับประเทศ (สร้างความสมดุลระหว่างเมืองกับชนบท) และระดับระหว่างประเทศ (สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และปรับให้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี)

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

^๓ กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สภาคณาจารย์แห่งประเทศไทยเพื่อการสื่อสารพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐๙.

^๔ สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ, การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและวิธีการ = Social analysis for development: concepts and methods, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๙๗.

๑) การพัฒนาจะต้องเป็นแบบกลุ่ม (Collective) ชาวบ้านจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นหมู่บ้านไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่

๒) การมีจิตสำนึกและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual aid) เป็นพื้นฐานของการพึ่งตนเองซึ่งขึ้นอยู่กับใจ กล่าวคือ จะต้องมีความสมัครใจเข้าร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาของชาวบ้าน

๓) จิตสำนึกจะต้องสร้างขึ้นใหม่ได้อีกเพื่อให้เกิดความชัดเจนและต่อเนื่อง

๔) ต้องมีการรวมตัวกันของชาวบ้านในรูปกลุ่ม เพื่อเป็นพลังต่อรองกับสถาบันภายนอกชุมชน (รัฐและพ่อค้า) ได้อย่างมีพลัง ทั้งนี้ สามารถก่อให้เกิดเครือข่าย (Network) ของหมู่บ้านได้

๕) การประสานวัฒนธรรม ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ตลอดจนถึงระดับชาติ

๖) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ การสร้างชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคงถาวรนั้น ควรมององค์ความรู้ในการสร้างชุมชน โดยจะต้องอาศัยองค์ความรู้ เครื่องมือพื้นบ้าน หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Technology) มีการทำมาหากิน พอกินพอใช้ หรือ ทำมาค้าขาย ซื้องูกขายแพง (Economic) ชุมชนนั้นจะต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ หรือมีการควบคุมให้เป็นตามธรรมชาติ (Resources) มีความสันโดษ เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ วัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือปัจเจกบุคคลนิยม (Mental) มีสังคมประเพณี เป็นเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อ สังคมสมัยใหม่จำแนกโครงสร้าง ถืออาวโส มีความชำนาญเฉพาะด้าน ความเป็นประชาธิปไตย และสามารถแยกประเภทผู้นำ (Social) จะต้องมีการพัฒนาอย่างสมดุล (Balance) ให้เป็นไปตามศักยภาพของชุมชน (Ability) คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา (Participation) มีการร่วมกันปฏิบัติ (Action) มีการทำวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนของตนเอง (Research) จึงจะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาอยู่ร่วมกัน และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๑.๘ แนวคิดการพัฒนาชนบทแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation Development Approach)

การพัฒนาชนบทแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้น เช่น การตัดสินใจในการพัฒนา การดำเนินการ และการประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ประโยชน์ที่ได้รับคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของในการพัฒนาทำให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนสิ่งที่ได้มาจากการพัฒนา การเสริมสร้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น มีความสำคัญมาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีแนวคิดหรือทฤษฎีที่จะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

๑) แนวคิดทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass persuasion) โดยการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำตาม ซึ่งเป็นไปตามหลักพฤติกรรมของมนุษย์

๒) แนวคิดทฤษฎีการระดมสร้างขวัญกำลังใจของชนในชาติ (National morale) ขวัญเป็นสถานการณ์ในทางจิตใจที่แสดงออกทั้งทางบวก (กระตือรือร้น ความหวัง ความกล้า ความเชื่อมั่น) และทางลบ (เฉื่อยชา เฉยเมย หวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่น)

๓) แนวคิดทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism) ชาตินิยม หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ พอใจในเกียรติภูมิรวมตัวเพื่อชาติ

๔) แนวคิดทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) ลักษณะของผู้นำ (แบบอัตโนมัติ ประชาธิปไตย หรือเสรีนิยม) ช่วยระดมความร่วมมือของประชาชน

๕) แนวคิดทฤษฎีการใช้วิธีและระบบบริหาร (Administrative system and method) เป็นวิธีที่ง่าย เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือดำเนินการ

ปัญหาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอาจเกิดมาจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ปัญหาด้านองค์ การ และนโยบายของรัฐบาล ปัญหาในตัวบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการพัฒนา และปัญหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จะเกิดขึ้นแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือถึงแม้จะอยู่ในประเทศเดียวกันก็อาจจะมีลักษณะต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นสำหรับแนวทางส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหรือพัฒนาชุมชนจะขึ้นอยู่กับวิธีการดังต่อไปนี้

๑) นโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐจะต้องปรับแนวคิดการวางแผนจากบนลงล่าง (Top - down) ไปเป็นล่างขึ้นบน (Bottom - up) มากขึ้นเพื่อพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความสำนึก มีการประสานงานและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่โดยทั่วไปแล้ว การมีส่วนร่วมนั้นจะไม่หมายถึง การที่ชาวบ้านถูกผู้นำทางการหรือข้าราชการเรียกรวมกันเพื่อทำกิจกรรมพัฒนา เพราะลักษณะการทำงานเช่นนี้ น่าจะเรียกว่า การเกณฑ์แรงงานทางอ้อม หรืออาจจะเป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกระดมเข้าร่วมภายใต้การควบคุม

๒) องค์กรปกครองท้องถิ่นหรือองค์กรประชาชน ควรมีโครงสร้างองค์กรที่เป็นอิสระจากการครอบงำจากภายนอก องค์กรเหล่านี้ มีอาทิเช่น กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสตรี สามารถมีอิสระในการตัดสินใจ และดำเนินงานสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคล และแต่ละกลุ่มได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของไทยมีความเกรงใจ ผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลจะช่วยเหลือผู้น้อย ระบบอาวุโสทำให้การเข้าร่วมอย่างจริงจัง หรืออาสาสมัครเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามก็ควรมีการสนับสนุนทางด้านวัตถุ และด้านเทคนิค ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านที่ยากจนได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น แม้คนจนจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการเสียสละทรัพย์ หรือวัตถุมากนัก แต่คนเหล่านั้นอาจจะร่วมแสดงความคิดเห็น เสียสละแรงงานในการร่วมทำหรือพัฒนา และเสียสละเวลาเข้าร่วมประชุมมากขึ้นก็ได้

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน

ปัจจุบันทั่วโลกต่างให้ความสนใจเรื่องพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNCED) ที่ได้ประกาศไปเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ เพื่อให้ประชากรโลกได้ตระหนักถึงมหันตภัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเจริญพันธุ์ของประชากรที่ขาด

ดุลยภาพ สำหรับประเทศไทยได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ความสำคัญคนเป็นหลักในการพัฒนา เพื่อให้คนมีคุณภาพและสมรรถนะในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะประชากรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ตามที่ United Nation Fund for Population Activities กล่าวว่า เมื่อประชากรของโลกเติบโตถึงระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ และเมื่อการมีลักษณะแบบเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ประกอบกับมีเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดสิ่งเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากร ท่วงทำนองชีวิตที่ก่อให้เกิดความสูญเปล่ามากเกินไป และการปฏิบัติทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนต่อบรรยากาศ ที่ดิน และป่าไม้ แร่ธาตุ และพลังงาน มหาสมุทรและคุณภาพชีวิต^๕

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์^๖ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทางนโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดหมายเบื้องต้น คือ ชุมชน ที่สุขสมบูรณ์การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่น การพัฒนาชุมชนพัฒนาประเทศ คือ การทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง การพัฒนา มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือ การทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้น ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (self-reliance) หรือช่วยตนเองได้ (self - help) ในการคิดตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหาตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวมหลักการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นความจริงแห่งชีวิตของการพัฒนาชุมชน ซึ่งยึดถือเป็นสรณะ คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า และมีความหมาย มีศักดิ์ศรี และมีศักยภาพกล่าวคือ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่ควรจะได้รับเหยียดหยาม ดูหมิ่น เหยียดหยามจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับและทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จากลำดับขั้นของกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยแนวคิดหลักการพื้นฐานการพัฒนา หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของหลายๆ ชุมชนท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้หลาย ๆ ชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งที่เกิดจากชุมชนเอง

^๕ UNFPA United Nations Fund for Population Activities, **Population, Resources and the Environment: The Critical Challenges**, (U,S,A, Automated Graphic Systems,1991), P. 120.

^๖ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, **กถาพัฒนาการ: การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ราไทยเพรส, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

และความร่วมมือจากภาครัฐ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและประชาชนในชุมชนท้องถิ่นอยู่ดีมีสุขมีความมั่นคงในชีวิต ในขณะที่เดียวกันในบางชุมชนท้องถิ่นกลับต้องพบกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น^๗

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยมีพื้นฐานแนวคิดมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีดุลยภาพ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทั้ง ๓ มิติจะต้องเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าประสงค์ของการพัฒนา ๔ ประการ ดังนี้^๘

๑. คุณภาพ: ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกมิติ

๒. เสถียรภาพและการปรับตัว: เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพทั้งระดับภายในและภายนอกประเทศ

๓. การกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม: ประชากรมีความเท่าเทียมทั้งทางเพศ อาชีพรายได้ การศึกษา ความต้องการพื้นฐานในการด ารงชีพ และบริการพื้นฐานทางสังคม

๔. การมีระบบบริหารจัดการที่ดี: ประชากรทุกภาคส่วนของสังคมมีโอกาสและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กระบวนการตัดสินใจ และนโยบายสาธารณะแก่ประชาชน โดยผ่านการบริหารจัดการและความร่วมมือแบบบูรณาการของสถาบัน การเมือง สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ ในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยการยึดหลักการ “ทฤษฎีใหม่” ดังนี้^๙

ขั้นที่ ๑ มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและจัดการใช้

ง่าย

ขั้นที่ ๒ รวมพลังกันในรูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษา และการพัฒนาสังคม

ขั้นที่ ๓ สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพ และขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์การพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นสามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ว่าการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน คือ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเดินหน้าหรือก้าวไปในทิศทางใดนั้น

^๗ จิตพนธ์ ชุมเกต, การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐), หน้า ๒๙.

^๘ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), ๒๕๖๐, หน้า ๙.

^๙ มูลนิธิชัยพัฒนา, พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชา, (วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ด้วยแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หลักการพัฒนา กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยมีกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมและรวมทั้งภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดการพลวัตตลอดเวลาเป็นตัวแปรตั้งนั้นชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาหรือไม่ และดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

กล่าวได้ว่าการพัฒนาเป็นสิ่งที่ทุกประเทศพึงปรารถนา หลายคนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในทางเศรษฐกิจบ้าง เทคโนโลยีบ้าง แต่ถ้าพิจารณาให้รอบคอบแล้ว การพัฒนาไม่ใช่เรื่องทางเศรษฐกิจอย่างเดียว หากครอบคลุมไปถึงเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านวัตถุหรือด้านเงินทองสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลายมิติ ในปัจจุบันได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอยู่ หลายประการ เช่น เน้นความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภาวะทันสมัย การพึ่งพิง การกระจายรายได้ การเน้นความต้องการขั้นพื้นฐานในการพัฒนา การพัฒนาว่าด้วยระบบของโลก และแนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน เห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวบางทฤษฎีมีส่วนสัมพันธ์กันและขัดแย้งกันอยู่ในตัว ทั้งนี้เกิดจากการมองต่างวาระกัน แต่ทั้งนี้ก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือการพัฒนา โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย และระบบอุตสาหกรรมนิยมจากต่างชาติเพื่อให้เกิดการกระจายได้ ประชาชนอยู่ดีกินดี ยิ่งในปัจจุบันด้วยแล้วโลกตกอยู่ในกระแสแห่งการพัฒนาอยู่เสมอ เลยกลายเป็นว่าประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ เชื่อมโยงด้วยเครือข่ายเดียวกัน คือเครือข่ายความเป็นเมือง (Urban Network) โดยมีประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นแกนและคอยดึงดวงผลประโยชน์จากส่วนที่ยังด้อยพัฒนากว่าในรูปของระบบทุนนิยม และระบบทุนนิยมนี้ยังคงมีอยู่ต่อไปตราบเท่าที่โครงสร้างของสังคมไม่เท่ากัน แต่มีความพยายามให้เกิดการพัฒนาให้เท่าเทียมกัน

แต่ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๘๘ เหตุการณ์ได้แปรเปลี่ยนไป ความคิดแบบถอนรากถอนโคน (Radical Environmentalism) ถูกมองว่าเป็นความคิดที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่มีใครนำไปปฏิบัติได้ หลายฝ่ายเชื่อว่าระบบอุตสาหกรรมนิยมจำเป็นต้องขยายตัวต่อไป เพราะเป็นระบบเดียวเท่านั้นที่สามารถนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่มนุษยชาติได้ ในขณะที่ทุกคนโลกที่ยากจนก็ต้องการหลุดพ้นความทุกข์ยาก ประชาชนต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ระบบเศรษฐกิจต้องเป็นระบบอุตสาหกรรมนิยมตามแบบฉบับของตะวันตก ในวงการวิชาการและธุรกิจหลายฝ่ายมีความเห็นว่าถ้าเรามีการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ เราก็อาจมีความเจริญก้าวหน้าได้ พร้อมกับการรักษาโลกธรรมชาติในเวลาเดียวกัน ในช่วงนี้เองได้เริ่มมีการนำเสนอแนวคิดใหม่ ที่เรียกกฎ การพัฒนาแบบยั่งยืน^{๑๐} เศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ ซึ่งมุ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพในระบบของเศรษฐกิจในภาวะที่มีดุลยภาพทางระบบนิเวศวิทยา ประเด็นนี้น่าจะพิจารณาว่าความยั่งยืนนั้นอยู่ระดับ (Level) ของการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติไปใช้ ยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่เน้นในเรื่องคุณภาพจึงเป็นปัญหาว่าเท่าที่ทรัพยากรมีอยู่ ณ ปัจจุบัน

^{๑๐} ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๑.

และการนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้นทำอย่างไรจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด จากประเด็นนี้น่าจะนำไปสู่ประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๒ แนวคิดว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน

แนวคิดว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวความคิดที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน ตามที่ UNFPA ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนดังนั้น การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวมเพื่อชนรุ่นหลัง และเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง^{๑๑} แนวคิดดังกล่าวเป็นการจุดประกายแห่งการรักษามรดกทางทรัพยากรทางธรรมชาติ การทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้นในลักษณะเศรษฐกิจแบบยั่งยืนเป็นเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพในระบบของเศรษฐกิจในภาวะที่มีดุลยภาพทางระบบนิเวศวิทยา ประเด็นนี้น่าจะพิจารณาว่า ความยั่งยืนนั้นอยู่ที่ระดับ (Level) ของการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติไปใช้ยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่เน้นในเรื่องคุณภาพจึงเป็นปัญหาว่าเท่าที่ทรัพยากรมีอยู่ ณ ปัจจุบัน และการนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้นทำอย่างไรจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด จากประเด็นนี้น่าจะนำไปสู่ประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๓ ประชากรกับการพัฒนาแบบยั่งยืน

ประชากรของประเทศนับว่าเป็นปัจจัยหลักสำหรับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาประเทศ มุ่งที่จะลดภาวะการณ้เจริญพันธุ์ แต่บางครั้งเกิดความขัดแย้งในตัว เพราะการลดภาวะการณ้เจริญพันธุ์มีผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือไม่ ประเด็นนี้ควรศึกษาเช่นเดียวกัน เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นล้วนต้องอาศัยทุนมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางการค้า การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความยากจนของคนในชาติ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น โดยไม่มีการควบคุมนั้นจะนำมาซึ่งความยากจน หากรัฐไม่มึงบประมาณเพียงพอที่จะมาจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ ในขณะที่เดียวกันหากประชากรในประเทศได้รับการจัดสรรทางการศึกษาจากรัฐเป็นอย่างดี ส่งผลให้มีรายได้มีโอกาสที่ดีกว่าด้านอาชีพ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้นและอัตราการตายของทารกก็อยู่ในระดับต่ำ มีแรงงานที่มีคุณภาพ สตรีมีฐานทางการเงิน สุขภาพดี กลายมาเป็นตัวกำหนดให้ระดับภาวะการณ้เจริญพันธุ์คงสูงอยู่ ดังนั้นความยากจนและอัตราการเจริญพันธุ์สัมพันธ์กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนามีความเป็นไปได้หากมีอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง โดยกลุ่มประเทศในโลกที่สามซึ่งควรดำเนินการไปพร้อม ๆ กับนโยบายการวางแผนครอบครัว การสาธารณสุข การพัฒนาชนบทและการศึกษา

จากแนวทางที่เกี่ยวกบประชากรกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้รายได้ของรัฐและครัวเรือนเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้มาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชากรดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ารายได้เฉลี่ยของประชากรนั้นเพิ่มขึ้นสูงกว่า

^{๑๑} เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๐.

ระดับรายได้ที่พอเพียงชีพได้ตามปกติ ย่อมมีส่วนทำให้อำนาจซื้อของครอบครัวที่มีต่อบริการทางการแพทย์และอนามัยสูงขึ้น การที่รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นย่อมสัมพันธ์กับการแพทย์ และสาธารณสุขมีเพิ่มขึ้น และจะมีส่วนสัมพันธ์กับการลดภาวะของประชากร^{๑๒}

โดยทั่วไปเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาทางด้านสาธารณสุขมักเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับงบของรัฐทั้งหมด (International Bank for Reconstruction and Development, ๑๙๘๕) และมักจัดสรรให้แก่เขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในโรงพยาบาลซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีการแพทย์ ขั้นสูงที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก และผู้ที่ใช้บริการส่วนใหญ่ก็มักเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง มีฐานะดี สาเหตุที่สำคัญที่งบประมาณด้านสาธารณสุขได้รับสัดส่วนค่อนข้างต่ำได้แก่ การที่นักวางแผนมักจะมีแนวคิดที่ว่าค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค (Consumption Expenditure) แทนที่จะพิจารณาว่าเป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (Productive Investment) หรือเป็นการลงทุนด้านสังคมต่อบุคคล (ซึ่งรวมทั้งทุนมนุษย์) ซึ่งหมายถึงการศึกษาสุขภาพ และความชำนาญของแต่ละบุคคล^{๑๓} การกระจายบริการด้านสาธารณสุขให้ประชากรส่วนใหญ่นับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

อีกประการหนึ่งจากแนวคิดของทฤษฎีพึ่งพามองว่า โครงสร้างขบวนการของระบบทุนนิยมของโลก (Capitalist World System) เป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศในโลกที่สาม ระดับความเป็นเมืองที่อยู่ในระดับสูงเกินไปถูกมองว่าเป็นผลมาจากปัญหาการเพิ่มของประชากรในระดับสูง ปัญหาการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองและปัญหาความยากลำบากในการทำไร่นา ซึ่งแท้ที่จริงแล้วปัญหาระดับความเป็นเมืองที่สูงดังกล่าวมีผลสำคัญสืบทอดมาจากขบวนการสร้างอาณานิคมในอดีต ตลอดจนการลงทุนข้ามชาติของประเทศที่พัฒนาแล้ว ในปัจจุบันซึ่งเน้นให้ประเทศโลกที่สามเปลี่ยนสภาพการผลิตด้านเกษตรกรรมมาเป็นผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อการส่งออกภายใต้การกำกับดูแลด้านราคา ซึ่งเป็นการผูกขาดโดยบริษัทข้ามชาติอีกทีหนึ่ง การเน้นผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกจะอาศัยเมืองใหญ่ๆ ในประเทศโลกที่สามเป็นเครือข่ายของบริษัทข้ามชาติ เพื่อผลิตสินค้าและส่งรายได้กลับไปยังบริษัทแม่ที่อยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เครือข่ายบริษัทในโลกที่สามจำเป็นต้องอยู่ในเมืองหลักที่สำคัญๆ เพื่อให้ง่ายต่อการผลิตการตลาดและส่งรายได้ดังกล่าว ดังนั้นเมืองเอกในประเทศโลกที่สามจำเป็นต้องจ้างงานที่ไร้ฝีมือมากขึ้น เพื่อมาช่วยแรงงานวิชาชีพในเมือง ดังนั้นการพัฒนาจึงเน้นที่เมืองมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความลำเอียงในการพัฒนาระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทและมีผลต่อการย้ายถิ่นตามลำดับ จะเห็นได้ว่ากระบวนการพัฒนาส่งผลกระทบต่อกรย้ายถิ่น ไม่ว่าจะพิจารณารากฐานทฤษฎีการพัฒนาภาวะทันสมัยหรือทฤษฎีการพึ่งพา ประชากรย้ายถิ่นเพราะมีการคาดหวังว่าพื้นที่ที่จะย้ายไปอยู่นั้นจะให้ออกาสทางเศรษฐกิจดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อยู่มาแต่เดิม เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอแล้วนั้น ประเทศไทยย่อมหลีกเลี่ยงการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองไม่ได้ นานวันจะทวีปริมาณมากยิ่งขึ้นและยากต่อการแก้ไข ทั้งนี้เพราะกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมหมดทุกอย่างของสังคมไทยทั้งการศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานครจึงเป็นทั้งโอกาสและวิกฤตในตัวสำหรับผู้คิดจะย้ายถิ่นเพื่อความเสี่ยง โดยเฉพาะความเสี่ยงทางเงินเือนไขทางเศรษฐกิจ

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔-๑๑๕,

^{๑๓} อ่างแล้ว, เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, หน้า ๑๑๖.

๒.๒.๔ ผลกระทบของการเพิ่มประชากรต่อทรัพยากรและการพัฒนาแบบยั่งยืน

การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างไรนั้น ควรพิจารณาประชากรในรูปแบบของการบริโภค (หรือการผลิต) และเทคโนโลยี ในส่วนที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยสมการ ดังต่อไปนี้^{๑๔}

$$I = PAT$$

โดยที่

- I คือ มาตรการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- P คือ ดัชนีประชากร
- A คือ การบริโภคต่อหัว และ
- T คือ มาตรการทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลมาจากเทคโนโลยีที่ใช้เพื่อการบริโภค

ประชากรเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจสังคม เช่น คุณภาพชีวิตของประชากร และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลกระทบดังกล่าวอาจเป็นในทางลบ ทั้งในสังคมที่มีลักษณะประกอบไปด้วยประชากรที่มีรายได้สูง มีอัตราเพิ่มของประชากรในระดับสูง แต่กลับมีการใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำ และในสังคมที่มีลักษณะประกอบด้วย การมีอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับต่ำ มีมาตรฐานการครองชีพสูง แต่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีเลย ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมคุณภาพลงและการสิ้นสูญของทรัพยากรจะส่งผลกระทบต่อทั้งในทางตรงและทางอ้อมต่อกระบวนการทางประชากร อันได้แก่ การตาย การเกิด และการย้ายถิ่น

ประชากรนับว่ามีบทบาทในการกำหนดคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ถ้าในอดีตประเทศไทยมีความเจริญเติบโตด้านประชากรน้อย ในปัจจุบันคงมีประชากรน้อยกว่านี้ ความหนาแน่นของประชากรในเขตเมือง ปัญหามลพิษคงน้อยตามไปด้วย การเพิ่มของประชากรได้มาจากผลบวกของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ (ผลต่างของจำนวนเกิดและจำนวนตายกับการโยกย้ายถิ่นสุทธิ) ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรจึงขึ้นอยู่กับควบคุมการเจริญพันธุ์ของประชากร

หากพิจารณาในแง่ของประเทศไทย นับว่ามีอัตราการเพิ่มประชากรลดลง ประกอบกับก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่มุ่งเน้นในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก จึงได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและคุณภาพ ในด้านโครงสร้างการผลิตนั้นทำให้ตลาดแรงงานที่มาจากภาคเกษตรกรรมค่อย ๆ เปลี่ยนไปในหลายประการ เช่น ในรูปแบบวิถีชีวิตและฐานแห่งวัฒนธรรม ซึ่งตอนนี้ระบบอุตสาหกรรมดังกล่าวได้มีส่วนทำลายคุณภาพชีวิตแบบสังคมจารีต ส่วนในด้านสิ่งแวดล้อม โครงสร้างการผลิตดังกล่าวได้เพิ่มผลผลิตอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการด้านอุปโภคและบริโภคของประชากรที่เพิ่มขึ้น ฐานการผลิตที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีอันทันสมัยที่มีศักยภาพในการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วเช่นกัน บวกกับประเทศไทยในระยะเวลาดังกล่าวมียุทธวิธีพัฒนาประเทศเพียงด้านเดียวเป็นหลัก นั้น

^{๑๔} ธเนศ ศรีวิชัยคำพันธ์, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๖๖.

คือ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและรูปแบบการบริโภค และวิถีชีวิตที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

โดยทั่วไปแล้วเรามักถือว่ารายได้ประชาชาติ (Gross Domestic Product: GDP) เป็นเครื่องวัดประชากรในด้านเศรษฐกิจ โดยถือรายได้ของมวลรวมประชากรเป็นสำคัญ เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็มีกำลังการซื้อเพิ่ม เมื่อการซื้อเพิ่มขึ้นก็ไปกระตุ้นการผลิตให้เพิ่มขึ้นตามไปด้วยรวมทั้งการจ้างงานซึ่งเป็นตัววัดการขยายตัว ข้อนี้ปฏิเสธไม่ได้เพราะเศรษฐกิจถือว่าเป็นเส้นเลือดของสังคม แต่ไม่ควรมองข้ามความจริงเพียงด้านเดียว คือไม่ควรจำกัดแต่เพียงรูปของตัวเงิน แต่มีความจริงที่เกี่ยวกับประชากร ประเทศชาติอยู่อีกด้านหนึ่ง ก็คือ ความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติแหล่งน้ำ ป่าไม้ ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างประชากรและการเชื่อมสัญญา เมื่อผลลบทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นนั้นหมายถึงการเร่งการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง นำมาซึ่งการบีบคั้นทางสิ่งแวดล้อมในเมือง ประชากรเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมนั้นว่าสัมพันธ์กันยิ่ง หากแต่ในปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวมักจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร กรณีตัวอย่างประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จทางเศรษฐกิจขั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรถูกทำลายท่ามกลางความเติบโตทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ จึงนับได้ว่าประเทศไทยได้พัฒนาไปในทิศทางที่ละเลยความยั่งยืนของทรัพยากร

๒.๒.๕ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเดินทางสวนกระแสการพัฒนาแบบยั่งยืน ท่ามกลางการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในความเป็นจริงแล้วรายได้ประชาชาติ (Gross National Product: GNP) เป็นเครื่องวัดเกี่ยวกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ไม่อาจบอกอะไรแก่เราได้ในหลาย ๆ ประเด็น ไม่ว่าจะเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ความสุขสมบูรณ์ของสังคม หรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจสรุปได้ว่า

- ๑) GNP ที่สูงขึ้นไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนแต่อย่างใด
- ๒) GNP ไม่ได้แสดงถึงการแบ่งสรรทรัพยากร ทรัพยากรสมบัติ และรายได้ระหว่างกลุ่มชนชั้นในสังคม
- ๓) ในตัวเลขของ GNP ยังไม่ได้มีการหักค่าเสื่อมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

นั่นแสดงให้เห็นว่า GNP ไม่ได้แสดงให้เห็นเลยว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเราต้องสูญเสียอะไรไปบ้าง ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม GNP เป็นเครื่องชี้ที่มีไว้เพื่อกระตุ้นให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นตัวเร่งการผลิตกระตุ้นการบริโภค การลงทุน เพื่อตอบสนองการบริโภค เป็นการเน้นในเชิงปริมาณ เพราะตามความเป็นจริงแล้ว GNP จะสูงขึ้นและมีความสัมพันธ์กับมลภาวะ และขยะของเสียในทิศทางเดียวกันอยู่เสมอ แต่เรามักจะชื่นชมกับการเพิ่มขึ้นของ GNP อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ลุ่มหลงในวัตถุนิยม และดูเหมือนว่าจะเป็นทางตันของการพัฒนาประเทศ

ทางออกทางเศรษฐกิจแบบใหม่เพื่อความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันกระแสการเรียกร้องทางสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทางออกใหม่ให้สอดคล้องประสานกับการจัดระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่เรียกว่า เศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics) ซึ่งเป็นแนวคิดที่

ประสานระหว่างประชากร โลกธรรมชาติ และเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน แต่เศรษฐศาสตร์สีเขียวเน้นเรื่องคุณภาพของประชาชน โดยจะศึกษาว่าอะไร คือ ความต้องการของมนุษย์ที่ถูกปลูกให้เติบโตตามกระแสระบบทุนนิยม ซึ่งพอสรุปแนวคิดของเศรษฐศาสตร์สีเขียวได้ ดังนี้

๑) การสนองความต้องการทางวัตถุไม่อาจทำให้มนุษย์ หรือสังคมมีความสุขสมบูรณ์มากขึ้นเท่าใดนัก

๒) การแสวงหาวัตถุของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย แต่มีอิทธิพลทางการเมืองหรืออยู่ในกลุ่มนายทุน (มีการแสวงหาแบบไร้ขอบเขต) มีส่วนจะทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่ง (ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม) ตกอยู่ในความทุกข์ยาก เพราะคนส่วนน้อยกลุ่มนั้นจะเอาทรัพยากรส่วนใหญ่ไปครอบครองและไปใช้เกือบหมด

เศรษฐศาสตร์สีเขียว ซึ่งยึดตามคำพูดของคานธี ที่ว่า “โลกเรานี้มีทรัพยากรเพียงพอสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์ แต่มีไม่พอสำหรับความโลภของมนุษย์ ในความหมายนี้จึงเป็นเรื่องของการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมให้ไปในทิศทางที่สนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ คือ ความต้องการบริโภควัตถุ ท้ายที่สุดมาลงที่ทำลายวัตถุจนเกินขีดความสามารถของทรัพยากรของโลก จะผลิตขึ้นมาทดแทนทดแทนความต้องการ และความต้องการให้ระบบนิเวศยั่งยืนและยาวนาน ซึ่งจะต้องมาเริ่มที่จิตสำนึกสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ คือ^{๑๕}

๑) ต้องลดวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ระบายนของเสีย และสารมีพิษออกมาจำนวนมากมาย

๒) เน้นหลักการพึ่งตนเองและความยั่งยืนยาวนาน โดยใช้ระบบการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

๓) มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนใหม่ได้ในปริมาณที่เหมาะสม และรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรที่ไม่สามารถหามาใหม่ได้

๔) ส่งเสริมการโยกย้ายรายได้ ทรัพยากร ปัจจัยการผลิต จากกลุ่มผู้มั่งมีไปสู่กลุ่มผยากไร้

๕) มีการสร้างระบบการทำงานที่มีลักษณะสร้างสรรค์ และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ทำงาน

๖) การจัดการระบบเศรษฐกิจ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างองค์กรแบบสหกรณ์ และใช้เทคโนโลยี แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

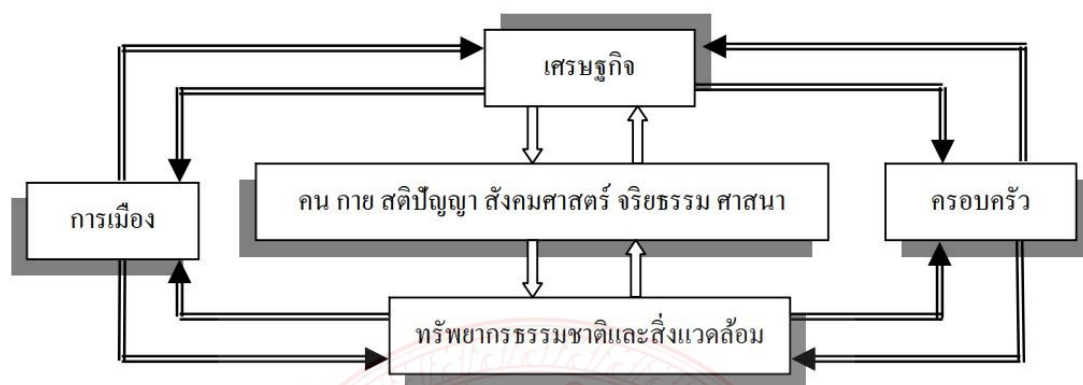
จากแนวคิดที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น เป็นการจัดการทางระบบเศรษฐกิจใหม่ต้องตอบสนองความต้องการที่ประสานกับความสุขของสังคมโดยไม่ละเลยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ผลผลิตมวลรวมของชาติที่พึงอยู่ได้ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมก็ยังคงอยู่กับสังคมโลกต่อไป เราไม่อาจสรุปได้ว่าประชากรเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม แต่ทางออกที่ดีกว่า ก็คือประชากรควรมีขนาดพอเหมาะสมกับสิ่งเหล่านี้ คือ

๑) ระดับการผลิตสินค้าให้เพียงพอกับประชากรที่เพิ่มขึ้น

^{๑๕} Banker, R, D., Bardhan, I., & Asdemir, O, **Understanding the Impact of Collaboration Software on Product Design and Development**, Information Systems Research, 17(4), 352-373, 2006,

๒) ต้นทุนแรงงาน ควรอยู่ในระดับเพียงพอ มิฉะนั้นจะส่งผลตามมาคือ อัตราว่างงาน

๓) สิ่งแวดล้อมจะคงอยู่ได้ถ้าประชากรไม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

รูปที่ ๒.๑ รูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องประสานระหว่างประชากร เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและค่อนข้างพัฒนา เช่น ยุโรป อเมริกาเหนือ และญี่ปุ่น ซึ่งมีประชากรน้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของประชากรโลก แต่มีระดับการบริโภคค่อนข้างสูง โดยเปรียบเทียบแล้วแต่เป็นตัวก่ออันตรายต่อสภาวะแวดล้อมของโลก มีการใช้ทรัพยากรของโลกมากกว่า ๕ ใน ๖ ส่วน และปล่อยของเสียในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีความเจริญเติบโตของประชากรสูง ได้ก่อปัญหาในด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางการเมือง รวมทั้งคุณภาพชีวิตเท่านั้น แต่กลับไม่ได้เป็นตัวก่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก

๒.๒.๖ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นักเศรษฐศาสตร์ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้เพิ่มสวัสดิการความเป็นอยู่ของประชาชนแต่กลับทำให้สวัสดิการเลวลง ประเด็นที่เป็นข้อโต้แย้งของการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรและผลผลิตคือ จะทำให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สูญพันธุ์ไป กล่าวได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้มีคงที่และจะเริ่มขาดแคลนเมื่อมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น อุปสงค์ต่ออาหารที่เพิ่มขึ้นของประชากรกลุ่มที่มั่งคั่งร่ำรวยเป็นเหตุให้ชาวนาต้องใช้ดินทุกตารางนิ้วอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ความจริงมีอยู่ว่า ที่ดินมีคงที่การเพิ่มขึ้นของประชากรและผลผลิตจะทำให้ราคาของผลผลิตสูงขึ้น และกระตุ้นให้เจ้าของที่ดินเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น Mishan ได้เสนอให้เห็นความแตกต่างระหว่าง Modernists และ Environmentalists ว่าพวก Modernists ต้องการบริโภคสินค้าและบริการให้ได้มากที่สุด ฉะนั้นพวกนี้จะชอบนโยบายทุกนโยบายที่ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น พวกเขาไม่สนใจต่อคุณภาพชีวิต เช่น เสี่ยงรบกวนและความสับสนวุ่นวายของการดำรงชีวิต ส่วนพวก Environmentalists เต็มใจที่จะสละความสะดวกสบายที่ได้รับจากผลผลิตของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้ได้ มาซึ่งความสุขมากขึ้นจากทศนะที่ให้ไว้ ข้างต้นจะเห็นว่าความ

ขัดแย้งระหว่างนักเศรษฐศาสตร์สมัยนิยมที่เร่งการผลิตกระตุ้นการบริโภค การลงทุนเพื่อตอบสนองการบริโภคกับนักอนุรักษ์นิยมที่เรียกร้องความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มาถึงปัจจุบันการพัฒนาได้มาถึงจุดติดตัน สองแนวความคิดดังกล่าว ควรประสานความคิดหาทางออกจากจุดวิกฤตทางการพัฒนา สิ่งจำเป็นคือ การปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะต้องมุ่งไปยังเรื่องความมั่นคงและเสถียรภาพทางนิเวศ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยเรื่องปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานการพัฒนายั่งยืนยาวนาน (Sustainable Development) ซึ่งมีอยู่สองมิติด้วยกัน คือ

- ๑) สนองความต้องการของมวลชนผู้ยากไร้ในชนบทและในเมือง
- ๒) วางชีวิตทางนิเวศให้แก่กระบวนการพัฒนาเพื่อพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓ แนวคิดการจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองชี้ให้เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นส่วนมากมีความเป็นอิสระและค่อนข้างเบ็ดเสร็จในตัวเอง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจเท่านั้นแต่ในด้านสังคม สุขภาพ ศาสนา และการปกครองดูแลเองด้วย แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นในประวัติศาสตร์เป็นสังคมที่โดดเดี่ยวและเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ แต่หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นในอดีตอยู่ห่างไกลจากอิทธิพลของอำนาจรัฐ ทำให้อำนาจรัฐไม่มีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากนักชุมชนท้องถิ่นต้องพึ่งตนเองในทุกด้าน ส่วนการติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นอื่นนั้น เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดาอยู่แล้ว โดยเฉพาะการติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและเป็นเครือข่ายกันในท้องถิ่น เงินและตลาดมีบทบาทน้อยหรือแทบไม่มีบทบาทเลยระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในอดีตจึงเป็นแบบเบ็ดเสร็จ แม้ว่าในเวลาต่อมาทุนนิยมจะเริ่มคืบคลานเข้าไป แต่จนถึงช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน พ.ศ.๒๔๗๕ และแม้ในช่วง ๑-๒ ทศวรรษหลังจากนั้น ชุมชนชนบทไทยส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้ถูกดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลกสมัยใหม่อย่างเต็มที่

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสถานการณ์เปลี่ยนไปในด้านหนึ่ง ความสูญเสียอันเกิดจากสงครามทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูประเทศ และในการฟื้นฟูนั้นรัฐในฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ก็อ้างความชอบธรรมที่จะเป็นผู้จัดการ อย่างน้อยก็ในด้านนโยบายและการสนับสนุนอื่น ๆ ผ่านกลไกของรัฐในหลายระดับ อีกด้านหนึ่ง สถานการณ์สงครามที่ปรากฏชัดในช่วงหลังสงคราม ทำให้ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้นำค่ายเสรีนิยม พยายามขยายอิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก รวมถึงภูมิภาคเชียยอาคเนย์ที่ไทยก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย เพื่อยันกับอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์ สิ่งที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในยุคสงครามเย็นคือการช่วงชิงมวลชน เครื่องมือของรัฐในเรื่องนี้คือการพัฒนา ดังนั้นนโยบายและโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นชนบทจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก และดำเนินต่อมาอย่างเข้มข้นตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษเป็นต้นมา

การพัฒนาภายใต้อุดมการณ์ช่วงชิงมวลชนในยุคสงครามเย็นนี้ ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาที่รัฐเป็นผู้ริเริ่มในการออกแบบและจัดการให้ โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฝ่ายรับเพราะรัฐอ้างความชอบธรรมที่มีอำนาจเหนือชุมชนท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็เห็นว่าหากไม่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น รัฐก็จะสูญเสีย

ความชอบธรรมและเปลี่ยนแปลงฝ่ายตรงข้าม รูปธรรมของการพัฒนาในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นได้ชัดจากการตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นในกระทรวงมหาดไทยในช่วงหลัง พ.ศ.๒๕๐๐ เพื่อรองรับกิจการด้านนี้โดยเฉพาะคือ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

๒.๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการจัดการชุมชน

การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน เป็นกระบวนการการทำงานขององค์กรชุมชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ชุมชนกำหนดไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยเน้นกระบวนการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเป็นการร่วมมือกันเพื่อดำเนินการทางธุรกิจของคนในชุมชน ที่ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่การสร้าง ผลกำไร แต่เน้นการเกิดประโยชน์กับชุมชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยขณะเดียวกันสามารถแข่งขันด้านคุณภาพในการผลิตกับธุรกิจเอกชนได้ เป็นการประกอบการของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ตั้งแต่การระดมทุนต่าง ๆ การทำกิจการร่วมกัน การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนทั้งทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อการพึ่งตนเองและการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษา ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน” พบว่ามี ผู้ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน โดยได้เสนอเป็นขั้นตอนการทำธุรกิจชุมชน ดังนี้^{๑๖}

ธุรกิจชุมชนหรืออุตสาหกรรมชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติหรือกระทำการผลิตสินค้า โดยสมาชิกในชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ด้วยหลักคิดสำคัญที่ว่า ความหลากหลายของผลผลิตในชุมชน ทั้งในด้านการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง การเก็บหรือถนอมอาหารไว้กินในครอบครัวและในชุมชน จะช่วยลดรายจ่ายให้ครอบครัว และสร้างเสริมสุขภาพอนามัยให้ตนเองได้อย่างดีและอย่างรับผิดชอบที่สุดของชุมชน ซึ่งจะเป็พื้นฐานการสร้างสังคม สุขภาพอนามัยที่ดีมีคุณธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุดเช่นที่นักธุรกิจกระทำกันในปัจจุบัน โดยเอาเปรียบผู้บริโภคอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ขั้นตอนการสร้างวิสาหกิจชุมชนจึงตั้งอยู่บนกระบวนการคิดและปฏิบัติกล่าวคือ

๑) จุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือผลิตสินค้าของชุมชน สมาชิกชุมชนต้องมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคหรืออุปโภคของตนเอง หรือในครัวเรือนเป็นหลัก ด้วยการผลิตสินค้าหลายชนิดหลายประเภท ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อ และป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนของเงินอยู่ในหมู่บ้านและแพร่สะพัดอยู่ภายในหมู่บ้านดังนั้น การตลาดของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญอันดับแรกคือ มุ่งผลิตเพื่อตลาดที่เป็นตัวเองของผู้ผลิต

๒) เมื่อสมาชิกในชุมชนผลิตอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อลดรายจ่ายของตนเองหรือเป็นหลักพึ่งพิงของตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายการผลิตออกไปสู่เพื่อนบ้าน เพื่อช่วยลดภาระซื้อของแพงแก่เพื่อนบ้าน ผู้ผลิตเองก็ไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าจากภายนอก ถือว่าเป็นการช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้านไปด้วย ทำให้เงินไม่ไหลออกไปจากหมู่บ้านดังนั้น การตลาดของวิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองคือ

^{๑๖} พิทยา ว่องกุล, แนวคิดฝ่าวิกฤติทุนนิยมไร้พรมแดน: เศรษฐธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์วิชาการ, ๒๕๓๙), หน้า ๘๓.

ตลาดในชุมชน เป้าหมายอยู่ที่เพื่อน ๆ ในชุมชนโดยผลิตเพื่อแทนที่สินค้าที่นำเข้ามาจากภายนอกชุมชน

๓) เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมรายย่อยที่ร่วมทุนของชุมชน มีทั้งที่ไม่ต้องใช้เครื่องจักร อุปกรณ์หาง่าย ตลอดไปจนถึงการใช้เครื่องจักรขนาดเล็กและขนาดกลาง ดังนั้น ในสถานะที่ชุมชนยังไม่มีเงินลงทุนในการซื้อเครื่องจักรการเริ่มต้นดำเนินธุรกิจชุมชนจึงต้องคำนึงถึง การลงทุนต่ำ อุปกรณ์ง่าย ๆ การใช้แรงงานในชุมชนและการรู้จักพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมมาใช้จึงจำเป็น ต้องส่งเสริมขึ้นในชุมชน เพราะบรรดาอุตสาหกรรมชุมชนในลักษณะดังกล่าว ชุมชนสามารถดำเนินการขึ้นมาเป็นธุรกิจชุมชนได้ด้วยตนเอง

๒.๓.๒ วิสัยทัศน์ในการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจสังคม

วิสัยทัศน์ในการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนได้หันมาสนใจเศรษฐกิจชุมชนมากขึ้น และให้การยอมรับทั่วไปในฐานะเป็นทางรอดหรือทางออกของสังคมไทย ถึงขั้นชูขึ้นเป็นนโยบายสำคัญระดับชาติแต่หากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่าเศรษฐกิจชุมชนนั้นมิใช่เป็นเพียงตัวแบบ (model) หนึ่ง ซึ่งองค์กรรัฐและเอกชนบางแห่งคิดจะนำไปให้ชุมชนจำลองใช้ในขอบข่ายทั่วประเทศ โดยมิได้หยั่งถึงความจริงว่า ความสำเร็จของธุรกิจชุมชนแต่ละชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยอาศัยเหตุปัจจัยทรัพยากร การบริหารจัดการ การนำพา และสภาพความเป็นจริง ของชุมชนนั้น ๆ สำหรับทางด้านยุทธศาสตร์นั้น วิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจะพิจารณาเศรษฐกิจชุมชนในฐานะองค์ความรู้ใหม่อันเกิดจากกระบวนการทัศน์ใหม่ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีเศรษฐกิจกระแสหลัก โดยอาศัยหลัก อิทัปปัจจยตา (หลักคิดวิทยาศาสตร์แห่งพุทธ) ที่มองลึกถึงเหตุปัจจัยอันก่อให้เกิด “ภาพของเศรษฐกิจชุมชน” ในตัวของมันเอง (self in themselves) ภาวิสัยแห่งการพัฒนาที่เป็นผลกระทบและทิศทางพัฒนาที่ปฏิรังสรรค์กับเศรษฐกิจกระแสหลักยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงมองถึงวิสัยทัศน์การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชนซึ่งมีกฎเกณฑ์แตกต่างจากการพัฒนากระแสหลัก ดังต่อไปนี้

๑. เน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างฐานความรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเองรวมถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำ ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชนเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตนสามารถพัฒนาและรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนหรือจัดตั้งมหาวิทยาลัยชาวบ้านอีกทั้งสามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่ชุมชนได้

๒. กระบวนการสร้างทุนชุมชน/ ทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตราจากน้อยสู่มากเพื่อสร้างกลุ่มออมทรัพย์ธนาคารชุมชน หรือธุรกิจชุมชน ซึ่งอาศัยเงินตราเป็นสื่อ และทุนทางสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันในชุมชน สาธารณสมบัติทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ฯลฯ ปัจจุบันชุมชนในชนบททุกภาคได้สร้างทุนชุมชน/ สังคมในรูปแบบหลากหลายมากมาย

๓. กระบวนการศึกษาวิจัย ในกระบวนการทัศน์ใหม่ควรเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ หรือสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกชุมชน กับส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชน (โรงเรียน ครูปัญญาชน ผู้นำชุมชน) ทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่

ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนในขั้นตอนต่อไปโดยได้รับเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาที่กำหนดขึ้นจากการวิจัยด้วย

๔. กระบวนการผสมผสานความหลากหลาย จากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนา เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ชุมชนเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอก โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างชุมชน ชุมชนกับหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน และร่วมมือกับหน่วยงานรัฐองค์กร พัฒนาเอกชน หรือแหล่งเงินทุนต่างประเทศ โดยมีชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเองในกระบวนการผสมผสานความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณ จะนำไปสู่ความร่วมมือพัฒนาแบบเบญจภาคี หรือพหุภาคีที่ภาคส่วนต่าง ๆ ของรัฐและเอกชนร่วมมือกับองค์กรชุมชน ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ มีศักยภาพ และมีการประสานกันวางแผนพัฒนาระดับภาคระดับชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมโดยรวมและกระบวนการทัศน์ใหม่นี้จะท าให้มูลนิธิหรือองค์กรพัฒนาที่ท างานภาคสนาม หรือใกล้ชิดกับชุมชนสามารถร่วมงานกับหน่วยงานรัฐในการผลักดันการพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและสัมฤทธิ์ผลในด้านตรงกันข้าม หน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ร่วมมือกันก็จะสามารถพัฒนางาน วางแผนงาน นโยบาย และความก้าวหน้า ของหน่วยงานตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีพันธมิตรในการปฏิบัติโครงการ และน ำไปสู่การปฏิริ่งสรรค์แก่ทุกฝ่ายที่มาร่วมมือกัน

๕. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน จะนำไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองและเครือข่ายอยู่ตลอดเวลา นำไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการร่วมทุนกันระหว่างองค์กรชุมชนในการสร้างธุรกิจ - อุตสาหกรรมชุมชน เช่น โรงสีชุมชน โรงงานขนมจีนชุมชน ฯลฯ การกำหนดตลาดเครือข่าย ทั้งในรูปแบบที่ซื้อขายสินค้าและแลกเปลี่ยนสินค้ากัน รวมไปถึงถึงสถาบันการเงินของเครือข่าย และการวางแผนพัฒนาหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวอย่างมีพลังนี้คือแนวคิดธุรกิจกิจชุมชนและหลักคิดเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงและพึ่งพิงตัวเองโดยมีสมาชิกมีส่วนร่วมร่วมกันผลักดันให้การพัฒนามุ่งสู่ทิศทางใหม่ เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งยังเป็นหลักคิดหนึ่งที่จะพัฒนาชุมชนไปสู่ “สังคมชุมชนนาธิปไตย” ซึ่งอำนาจการบริหารปกครองเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า “การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน” คือ กระบวนการดำเนินการทางธุรกิจของคนในชุมชน ที่ทำงานกับบุคคลอื่น และโดยบุคคลอื่น ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนที่ไม่ใช่การมุ่งเน้นแต่การสร้าง ผลกำไร แต่เน้นการเกิดประโยชน์กับชุมชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่กำหนดไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยเน้นกระบวนการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งแต่การระดมทุนต่าง ๆ การทำกิจการร่วมกันการแบ่งปันผลประโยชน์เกิดจากการใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนทั้งทุนทาง สังคม ทุนทางวัฒนธรรมทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อการพึ่งตนเองและการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

สมคิด บางโม^{๑๗} มีความเห็นว่า การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงินวัสดุ อุปกรณ์ขององค์กร และนอกองค์กร การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพจากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการองค์การมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

^{๑๗} สมคิด บางโม, *องค์การและการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

๑. การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน
๒. การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุ อุปกรณ์
๓. การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล

การจัดการมิใช่เป็นการทำเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไป แต่เพียงอย่างเดียวในภาวะปัจจุบันซึ่งวิทยาการก้าวหน้าการจัดการจึงจำเป็นต้องใช้ หลักวิชาการเข้ามาช่วยมิใช่ประสบการณ์ แต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาวิชาการจัดการมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับงานย่อมจะเกิดคุณค่าหลายประการ คือ

๑. คุณค่าในด้านการประหยัด หมายถึง จะทำให้การใช้จ่ายเงินทุนเกิดประโยชน์สูงสุดได้กำไรหรือผลตอบแทนสูงสุด ประหยัดทั้งคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และเวลา
๒. คุณค่าในด้านประสิทธิผล การทำงานให้ลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือที่คาดหวังไว้ เรียกว่าการจัดการนั้นมีประสิทธิภาพ แต่ผลสำเร็จของงานดังกล่าวนี้ อาจไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพได้ หากไม่ใช้หลักวิชาการเข้ามาช่วยในการจัดการ
๓. คุณค่าในด้านประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานได้ สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้ได้รับประโยชน์สูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

๔. คุณค่าด้านความเป็นธรรมาภิบาลจัดการงานหากปฏิบัติ ตามความพอใจของผู้จัดการโดยมิได้ยึดหลักเกณฑ์ และทฤษฎีต่าง ๆ เป็นหลักย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น โดยมิได้ตั้งใจทำให้ขวัญในการทำงานของคนในหน่วยงานไม่มี ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพของงานที่ปฏิบัติด้วย

๕. คุณค่าในเกียรติยศชื่อเสียงผู้จัดการที่ดีมีประสิทธิภาพในทุกสาขางานและในทุกระดับ ย่อมจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญตรงข้ามกับผู้จัดการที่บริหารงานตามใจตนเองปราศจากหลักเกณฑ์เล่นพวกพ้อง ดังนั้น การศึกษาวิชาการบริหารและการจัดการจะช่วยให้มีความเข้าใจลึกซึ้งมองเห็นลู่ทางที่จะบริหารงานให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของการจัดการสรุปได้ว่าการจัดการจำเป็นต้องมี ทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการ โดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมี อยู่ ๔ ประการ ซึ่งรู้จักกันในนามของ ๔ M ได้แก่ คน (Man) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมขององค์การนั้น ๆ เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ วัสดุสิ่งของ (Materials) อุปกรณ์ เครื่องใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ และการบริหารจัดการ (Management)

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวไว้ว่า “การบริหาร” (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐคือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ ส่วน “การจัดการ” (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์หรือเป็นผลพลอยได้ (by product) การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึง ของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับใช้ของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น ๑. การบริหารนโยบาย

(policy) ๒. การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) ๓. การบริหารคุณธรรม (morality) ๔. การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (society) ๕. การวางแผน (planning) ๖. การจัดการ (organizing) ๗. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) ๘. การอำนวยความสะดวก (directing) ๙. การประสานงาน (coordinating) ๑๐. การรายงาน (reporting) และ ๑๑. การงบประมาณ (budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส - โปสคอร์บ (PAMS - POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น ๑. การบริหารคน (man) ๒. การบริหารเงิน (money) ๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) ๔. การบริหารงานทั่วไป (management) ๕. การบริหารการให้บริการประชาชน (market) ๖. การบริหารคุณธรรม (morality) ๗. การบริหารข้อมูลข่าวสาร (message) ๘. การบริหารเวลา (minute) ๙. การบริหารการวัดผล (measurement) เป็น “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า ๘M นอกจากนี้แล้วยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช่เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า ๔M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (man) การบริหารเงิน (money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) และการบริหารงานทั่วไป (management) และ ๕ ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์^{๑๘} ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง (self-reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคงสมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้ มีได้ทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน คำว่า “ปัจเจกชนพึ่งตนเอง” หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงอยู่ ได้อย่างอิสระ เช่นสามารถแยกตัวออกมาต่างหากจากพ่อแม่ มีความมั่นคงในชีวิต ตัดสินใจเรื่อง สำคัญๆ ได้หรือสามารถขอคำแนะนำของผู้อื่นมาประกอบการตัดสินใจของตน แนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชน ชนบท ๕ ด้านคือ

๑. การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (technological self – reliance) หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยี ทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การวางโครงการ การจัดการมนุษย์สัมพันธ์ เป็นการรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การบำรุงรักษาให้คงสภาพดีอยู่เสมอ เพื่อใช้งานเทคโนโลยี ซึ่งหมายรวมถึงของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (folk – wisdom) ด้วย

๒. การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (economic self-reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงสมบูรณ์พูนสุขพอสมควรและให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน จุดสมดุลอยู่สูงพอสมควรถึงขั้นสมบูรณ์พูนสุขดังกล่าว

๓. การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource self-reliance) ซึ่งหมายถึง สิ่งใด ๆ ที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ในชุมชนหรือสามารถหามาได้จากธรรมชาติ มีความสามารถในการใช้ประโยชน์ และรักษาธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมสลายไป

^{๑๘} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙-๗๒.

๔. การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (psychological self-reliance) หมายถึง การที่สภาพจิตใจที่กล้าแข็งพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิลเลสตั้มหา ไม่ให้โลก โกรธ หลง หรืออยากได้ อยากมี จนเกินความสามารถของตนเอง

๕. การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (social self-reliance) หมายถึง สภาพการณ์ที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่หรืออาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกได้ เป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถระดับหนึ่ง ติดต่อกันสัมพันธ์กันด้วยดีสม่ำเสมอ

การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น มิใช่จะเป็นเพียงการสร้างสภาพภูมิใจในการที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างความสามัคคีในชุมชนเท่านั้นแต่จะเป็นส่วนช่วยให้โครงการพัฒนาของรัฐมีความหมายประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องตามความต้องการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ

๒.๔ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

แนวความคิดของโครงการสร้างงานในชนบท ก็คือส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจชนบทนั่นเอง วัตถุประสงค์ก็เพื่อจะพัฒนาสังคมชนบทให้มีความกินดี อยู่ดีเพิ่มมากขึ้น ในอดีตสังคมชนบทของไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม ถึงร้อยละ ๘๐% ของประเทศ และเกษตรกรเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกษตรก็ต้องอาศัยน้ำฝน หรือเรียกว่า นาน้ำฝน การปลูกพืชทุกประเภทส่วนใหญ่ก็ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักดังนั้นน้ำฝนจึงมีอิทธิพลต่อสังคมเกษตรกรรมอย่างมาก ถ้าปีไหนฟ้าฝนดีผลผลิตทางการเกษตรก็ดี แต่ถ้าปีไหนฝนแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ปีนั้นผลผลิตทางการเกษตรก็ตกต่ำและเสียหายทำให้เกษตรกรแทบจะเอาตัวไม่รอดเลย เช่น เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๕๕ และเป็นปีที่แห้งแล้งมากฝนทิ้งช่วงทำให้พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหายเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเหตุทำให้เกษตรกรต้องทิ้งไร่นาเข้าไปหางานทำในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โครงการสร้างงานในชนบทจึงเกิดขึ้นเพื่อให้เกษตรกรทั้งหลายได้มีงานทำในช่วงฤดูแล้ง และมีรายได้จากการทำงานในพื้นที่ชนบทของตนเองเพิ่มมากขึ้น

คำว่า สังคมชนบทนั้น หมายถึง สังคมของกลุ่มคนที่ไม่จำกัดเพศวัย ซึ่งอาศัยรวมกันอยู่เป็นกลุ่มในเขตแดนที่อยู่ห่างไกลออกไปจากตัวเมือง หรืออยู่นอกเขตเทศบาล มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และประเพณีต่อกันมาเป็นเวลานาน มีสถาบันและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง หรือตามความหมายอีกอย่างหนึ่ง ก็หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเรา ตลอดจนมีผลประโยชน์ หรือความสนใจและบริการทางสังคมร่วมกัน ชาวชนบทจึงมีความคุ้นเคย เป็นกันเองได้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้รับประโยชน์ใช้สอยในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันทางสังคม เช่น วัด โรงเรียน สถานีนามัย ศาลาประชาคม และมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน อาทิเช่น มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรร่วมกัน มีโอกาสทำงานร่วมกันตลอดจนได้รับผลดีหรือผลเสียจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติในท้องถิ่นของตนร่วมกัน

๒.๔.๑ ลักษณะโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

เนื่องจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การกระจายอำนาจ การกระจายรายได้ การเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงพัฒนาระบบวิธีคิดอันนำไปสู่การอยู่ดีมีสุขของปวงชนชาวไทยเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของประเทศให้มั่นคงและเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดให้รัฐดำเนินการตามหมวด ๕ “แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ” ดังปรากฏอยู่ในมาตรา ๗๑ ถึงมาตรา ๘๘

โดยมีแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ มาเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมอย่างประสานสอดคล้อง นั้นหมายถึงว่า นอกจากจะมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวกระแสหลัก (ตามกระแสโลก) แล้วยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกระแสอื่นหรือเศรษฐกิจพอเพียงที่มีพื้นฐานความคิดเชื่อมโยงกับชุมชน รวมทั้งทรัพยากรสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วย ซึ่งรัฐจะต้องตระหนักและจะละเลยมิได้

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๑๙} โดยคณะทำงานความสัมพันธ์กับเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มีความเห็นว่าการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาล ดังนั้นควรต้องศึกษาและประเมินว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ โดยเลือกติดตาม และประเมินผลเฉพาะกรณี “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เนื่องจากเห็นว่า เป็นมาตรการส่งผลต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งต่อวิถีชีวิต ระบบคิด และสภาพสังคมโดยรวมของชุมชน คณะทำงานความสัมพันธ์กับเครือข่ายภาคประชาชน จึงได้ดำเนินการศึกษาและประมวลจัดทำเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณี “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีตัดสินใจเพื่อที่จะให้โครงการดำเนินต่อไป

ปรัชญาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นโครงการที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อต่อสู้กับความยากจน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยมีแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาด เพื่อก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน ดังนี้

๑) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสินค้าหรือบริการอย่างมีคุณภาพ โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจนเป็นที่ยอมรับของสากล

๒) เป็นการนำศักยภาพของท้องถิ่น เช่น วัตถุประสงค์ หรือความชำนาญที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นสินค้า หรือการบริการด้วยความคิดอย่างสร้างสรรค์ และนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

๓) เป็นการกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นสร้างรายได้ด้วยตนเอง

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จากนโยบายของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐสภา และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๔ การดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ^{๒๐}

- ๑) สร้างงาน สร้างรายได้ แก่ชุมชน
- ๒) สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น
- ๓) ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๔) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ๕) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

การดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ภายใต้ สโลแกนที่ว่า “นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่งคั่งสู่เมือง”

๒.๕ ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยมีวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะต้องสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคม ท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานของทั้ง ๓ ประการที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งและยั่งยืนได้

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

สามารถฝึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็งครอบครัวมีความอบอุ่นประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารพลังงานและน้ำมีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูงความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน (Inclusive Growth) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็งขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่งการผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษา และการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

ทั้งประชาชน เอกชน ประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติและบรรลุนิยามทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือคติพจน์ประจำชาติ “มั่นคง มั่งคั่งยั่งยืน” เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมี สุข อยู่นดี กินดี สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ ๒๐ ปีต่อจากนี้ไปจะประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (๑) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง (๒) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (๔) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (๕) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (๖) ยุทธศาสตร์ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

๑. ยุทธศาสตร์ด้านความ มั่นคง การกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน และความมั่นคงของมนุษย์จากภัยคุกคาม ทั้งที่เป็นภัยคุกคามแบบ ดั้งเดิมละภัยคุกคามรูปแบบใหม่ให้เกิดความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ ความมั่นคงทางการทหารการมั่นคงแนวชายแดนและเกิดความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามและภัย พิบัติในรูปแบบ ใหม่ ๆ อาทิ ภัยคุกคามจากการโจมตีทางไซเบอร์ อาชญากรรมข้ามชาติและการก่อ การร้ายและ โรคอุบัติใหม่ต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน ภายใต้การ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและแนวโน้มด้านความมั่นคงทั้ง ๓ ระดับ คือ ความมั่นคงระดับโลก ได้แก่ การขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของประเทศมหาอำนาจ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกเพื่อแสวงหา ผลประโยชน์ การกำหนดระเบียบ/กติการะหว่างประเทศ เพื่อรักษาสันติภาพ สิ่งแวดล้อมและสิทธิ มนุษยชนให้ต้องปฏิบัติปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์และความเสี่ยงจาก การเปลี่ยนแปลงผันผวนของสภาพภูมิอากาศ ต่อความมั่นคง ด้านอาหาร แหล่งน้ำ และพลังงาน ความมั่นในภูมิภาค ประกอบด้วย ความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อสร้างพลังทางเศรษฐกิจและรักษา ความมั่นคงร่วมกัน ความขัดแย้งทางดินแดน เนื่องจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนและอาณาเขต ทางทะเลระหว่างกันและปัญหาย้ายถิ่นฐานของประชากรระหว่างกันและจากประเทศอื่น ๆ เข้าสู่ ประเทศไทย และความมั่นคงภายในประเทศมีแนวโน้มที่ยังดำรงอยู่ ได้แก่ ความไม่สงบในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ประเด็นความขัดแย้งของคนในชาติ ปัญหายาเสพติด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองของประเทศในระยะ ๒๐ ปีข้างหน้า ดังนั้น ยุทธศาสตร์นี้ จึงให้มุ่งเน้นทั้งการรักษาความสงบภายในประเทศโดยการเสริมสร้างความมั่นคง ของ สถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปูองกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการเสริมสร้างสันติสุขและพัฒนา ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยยึดหลักแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” รวมทั้งการ บริหารจัดการและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและกลไกพื้นฐานด้านความมั่นคง รวมถึงพัฒนา กลไกการ พัฒนางานความมั่นคง จัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ในทุกมิติ กระจายอำนาจและสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม ในขณะที่ เดียวกันก็มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันประเทศพร้อมรับมือกับภัยคุกคาม ทั้งทางทหาร และภัยคุกคามอื่น ๆ ทั้งจากการสร้างขีดความสามารถภายในและการสร้างความร่วมมือกับประเทศ เพื่อนบ้านและมิตรประเทศ นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือกับต่างประเทศที่เอื้อให้เกิดความ มั่นคงในทุกด้านและป้องกันภัยคุกคามจากอาชญากรรมข้ามชาติในทุกรูปแบบก็เป็นแนวทาง ที่มี ความสำคัญมากขึ้นภายใต้ภูมิทัศน์โลกไร้พรมแดนและการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็น เครือข่าย ซับซ้อนขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางระบบบริหารจัดการความเสี่ยงจากการโจมตี ทางไซเบอร์ และการบริหารจัดการภัยพิบัติและภัยในรูปแบบใหม่ๆ ที่ต้องบูรณาการความร่วมมือให้ เกิดผล ขณะเดียวกันก็ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและผลประโยชน์ทาง ทรัพยากรธรรมชาติและทางทะเล ทั้งนี้ การบริหารจัดการความมั่นคงในทุกด้านทุกระดับจะต้องให้ สอดคล้องกันแผนงานพัฒนาอื่น ๆ และการสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร น้ำและพลังงาน

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน หัวใจสำคัญของความสามารถในการแข่งขันของประเทศ คือ เพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรมในทุกสาขา ของภาคการผลิตและบริการที่เป็นฐานรายได้เดิมและที่ต่อยอดเป็นฐานรายได้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจะเกิดขึ้นทั้งในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการจากความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Value creation) ผู้ประกอบการไทยจะต้อง “ผลิตได้ขายเป็น” และมีความสามารถที่จะ “รู้จักและเข้าใจแนวโน้มตลาด” เพื่อสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค และก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำในตลาดสินค้าและบริการที่สำคัญของภูมิภาคของโลกได้ ยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเพิ่มผลิตภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวกระโดดไปสู่การเป็นฐานการผลิตและบริการที่โดดเด่นในด้านเศรษฐกิจฐานชีวภาพ โดยยกระดับสู่เกษตรสมัยใหม่ที่ เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร อาหาร พลังงานและวัสดุชีวภาพด้วยนวัตกรรมยกระดับศักยภาพภาคอุตสาหกรรม ให้แข่งขันได้บนฐานเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า พัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย และพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ที่สร้างรายได้สูงในขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) เพื่อสร้าง ผู้ประกอบการทางธุรกิจที่พิจารณาโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ขับเคลื่อนให้ธุรกิจ(From Entrepreneur to Technopreneur) สู่การเป็น “ผู้ผลิตได้ ขายเป็น” ก็มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตและบริการไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า โดยต้องมุ่งพัฒนาทั้งด้านศักยภาพของผู้ประกอบการ และปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ การพัฒนาในแนวทางสำคัญดังกล่าวข้างต้นจะสัมฤทธิ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันรองรับอย่างเหมาะสม ทั้งการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวข้ามกับดักจากผู้ซื้อเทคโนโลยี ไปสู่การเป็นผู้ผลิต และขายเทคโนโลยีโดยเน้นการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีต้นน้ำ สู่การพัฒนาเทคโนโลยีต้นแบบ และเพื่อวางรากฐานความเข้มข้นในการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และนำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน รวมถึงการพัฒนาและวิจัย แบบวิศวกรรมย้อนกลับเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมอนาคต ที่ยังต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็ต้องการวางรากฐานที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในด้านเสถียรภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจมหภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงกลไกภาครัฐในการบริหารเศรษฐกิจ การคลัง และงบประมาณของประเทศ ให้สามารถสนับสนุนการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การจัดสรรงบประมาณและการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดประสานและเกิดบูรณาการควบคู่ไปกับการดำเนินยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา การดำเนินยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้กรอบ CLMVT และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทย รวมทั้ง การพัฒนาพื้นที่พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาคและเมือง เพื่อให้ประเทศไทยสามารถใช้จุดแข็งจุดเด่น ของแต่ละพื้นที่ และ

ชุมชนเพื่อเสริมหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมได้ อีกทั้งเป็นการสนับสนุน การกระจายความมั่งคั่งไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่

๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วซึ่งเป็นเป้าหมายในอีก ๒๐ ปี ข้างหน้า โดย คนไทยในอนาคต ต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อมทั้ง กายใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ สู่การเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูงเป็น นวัตกรรม นักคิด และผู้ประกอบการ บนฐานของการรู้คุณค่า ความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรมมี วินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสุขภาวะที่ดี ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยต้องมุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพคนตลอดช่วง ชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและ วัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบ ระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการ พัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถกำกับกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว รวมถึงพัฒนาส่งเสริมและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของประเทศให้มีจำนวนเพียงพอ ที่จะผลักดันการเติบโตบนฐานเทคโนโลยีและ นวัตกรรมและการปฏิรูประบบเสริมสร้างความ รอบรู้และจิตสำนึกทางสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมี ศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งอบอุ่นซึ่งเป็นการวางรากฐานการส่งต่อเด็กที่มีคุณภาพสู่การพัฒนาในช่วงอายุถัดไป โดยการส่งเสริมการเกิดที่มี คุณภาพ การสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ สร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมการที่ ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยจะต้องเป็นประเทศที่ทุกคน มีโอกาสและความเสมอภาคในทุกด้านหรือการเป็น “สังคมแห่งโอกาส” ทั้งในมิติของการเข้าถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร กระบวนการยุติธรรม และบริการสาธารณะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็น หลักประกันทางสังคมที่ ลดความเสี่ยงของบุคคลที่จะตกลงสู่ภาวะความยากจน โดยเฉพาะกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มี รายได้ต่ำที่สุดและผู้ด้อยโอกาสที่ต้องได้รับ การพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและ บริการดังกล่าว อันจะส่งผลให้ทุกคน สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประเทศภายใต้ศักยภาพสูงสุดที่ตนเองมี รวมถึงการสร้างสังคมที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนสถานะของ ผู้คนในสังคมผ่านการสร้างสังคมแห่ง โอกาสควบคู่ไปกับการสร้างสมรรถนะทางสังคม สิ่งสำคัญที่จะ ก่อให้เกิดสังคมแห่งโอกาสจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพสังคมใน ทุก ๆ ด้านไปพร้อมกันโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

และสังคมให้กับคนทุกกลุ่มในสังคมซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลให้ได้รับการตอบสนอง โดยการมีหลักประกันทางสังคม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้ง การเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มผู้พิการและมีการ กระจายทรัพยากรให้ทุกคนสามารถ เข้าถึงอย่างเป็นธรรมควบคู่กับการ สร้างโอกาสที่เป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะ การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม ในฐานะของสมาชิกในสังคมที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง และมีการบังคับใช้กฎหมายกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการเสริมสร้างพลังทางสังคมที่เป็นการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และเปิดช่องทางให้มีการใช้และพัฒนาศักยภาพดังกล่าวอย่างเต็มประสิทธิภาพ ขณะที่โครงสร้างเชิงสถาบันของรัฐต้องเปิดกว้างและสนับสนุนการมีบทบาทของประชาชนและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและการมีบทบาทที่สำคัญในสังคม รวมถึงส่งเสริมความเสมอภาคทางสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสริมสร้างให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบทางสังคม รวมถึงการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ที่สังคมยอมรับความแตกต่างและเคารพซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจกัน มีค่านิยมร่วมกัน และสามารถก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคม โดยการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การส่งเสริมค่านิยม ความเสมอภาค ระหว่างกลุ่มคนในสังคม

๕. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกใช้ไป อย่างขาดประสิทธิภาพ จึงอยู่สภาพที่ร่อยหรอเสื่อมโทรม รวมทั้งสภาพแวดล้อมมีคุณภาพต่ำสูง ทั้งปัญหาคุณภาพน้ำ อากาศ และขยะของเสียเหลือทิ้งที่กำจัดไม่ทัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลทั้งต่อต้นทุนการผลิตสินค้าบริการและสร้างผลเสียต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงจากความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรที่สำคัญ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกที่มีความผันผวนและฤดูกาลผิดปกติไปได้ส่งผลให้เกิดความตระหนักกันมากขึ้นในการที่ผู้คนจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความเสี่ยงและความท้าทายจากสภาพแวดล้อมและภัยพิบัติ ได้นำไปสู่ข้อตกลงในระดับโลกที่สำคัญ ทั้งในเรื่องการบรรลุซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจก และการใช้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นข้อกำหนดที่ส่งผลต่อการแข่งขันทางการค้าในตลาดโลก ดังนั้นยุทธศาสตร์การสร้างความสำเร็จเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การบริโภคที่ยั่งยืนและการผลิตที่ยั่งยืน การดำเนินการที่สำคัญคือต้องเร่งวางระบบการอนุรักษ์ฟื้นฟูและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ บริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพโดยการวางระบบบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้มีประสิทธิภาพใน ๒๕ ลุ่มน้ำ ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน เน้นการปรับระบบการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ รวมทั้งยกระดับความสามารถในการป้องกันผลกระทบและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติและปรับตัวไปสู่รูปแบบของการผลิตและการบริโภคที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและเป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดย

พัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการจัดการขยะสารพิษและของเสียอันตราย อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในทุกภาคเศรษฐกิจเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยมุ่งเน้นการลดสัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนในภาคการผลิตไฟฟ้าเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ส่งเสริมการผลิตและใช้พลังงานสะอาด ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญที่ต้องบรรลุคือ ลดการปล่อย ก๊าซเรือนกระจกให้ได้อย่างละ ๒๐-๒๕ ภายในปี ๒๕๗๓ ทั้งนี้เพื่อวางรากฐานและสนับสนุนให้ประเทศ มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้อย่างละ ๔๐ ของพื้นที่ (๑๒๘ ล้านไร่) และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคเศรษฐกิจ

๖. ยุทธศาสตร์ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ การที่ประเทศไทยจะบรรลุเป้าหมายอนาคตในระยะยาวที่กำหนดไว้นั้น การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างมีบูรณาการและมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองโจทย์การแก้ปัญหาหลักๆ ของประเทศและสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ภาครัฐจะต้องจัดระบบองค์กรให้ลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและกระตือรือร้น (Open and connected government) โดยใช้ดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ (Zero face to face) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ การให้บริการแก่ภาคประชาชนและ ภาคธุรกิจเอกชนและสามารถดำเนินงานร่วมกับภาคการเมืองบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ ความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ สามารถตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในการให้บริการสาธารณะ รวมทั้งจะต้องเป็นระบบที่สามารถจูงใจและดึงดูดให้คนดี คนเก่ง เข้ามาร่วมพลังการทำงานที่มีความมุ่งมั่นและแรงบันดาลใจใน การที่จะร่วมกันพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ การปรับสมดุลภาครัฐมีแนวยุทธศาสตร์ที่สำคัญประกอบด้วย การวางระบบบริหารงานภาครัฐแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงกันตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ ลงไปจนถึงระดับพื้นที่การจัดสรรงบประมาณให้มีลักษณะยึดโยงกับยุทธศาสตร์ ในทุกระดับและมีเป้าหมายร่วมเป็นหลัก^{๒๑} รวมทั้งมีระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ตามภารกิจและพื้นที่การยกระดับงานบริการประชาชนสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ดิจิทัลเต็มรูปแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการทั้งประชาชนและนักธุรกิจเอกชน โดยมีการเชื่อมโยงผ่านระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเชื่อมโยง ทุกส่วนราชการในการให้บริการประชาชน การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และโครงสร้าง ของหน่วยงานภาครัฐให้มีขนาดที่เหมาะสม ทันสมัย มีขีดสมรรถนะสูง และสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่าและเทียบได้กับมาตรฐานสากลสามารถรองรับกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้นและทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การปฏิรูประบบการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรภาครัฐสู่ความเป็นมืออาชีพ รวมทั้งการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบควบคู่ไปกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้มีความชัดเจน ทันสมัย เป็นธรรมและสอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยปรับปรุง แก้ไข และยกเลิกกฎหมาย

^{๒๑} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. ๒๕๔๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๗.

ต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนทันสมัย เป็นธรรม เอื้ออำนวยต่อการบริหารราชการแผ่นดิน การพัฒนาประเทศ การให้บริการประชาชน การประกอบธุรกิจ การแข่งขันระหว่างประเทศ สอดคล้องกับ ข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การออกกฎหมายใหม่ควรต้องมีการพิจารณา ตรวจสอบความจำเป็นรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นก่อนการออกกฎหมายฯ ดังกล่าวโดยมีระบบการประเมินผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory impact Assessment: RIA) ที่สมบูรณ์ตามมาตราฐานสากลนโยบาย "ไทยแลนด์ ๔.๐" จะเป็นกลไกสำคัญในปฏิรูปประเทศ ที่มีเป้าหมายชัดเจน คือการนำพาประเทศให้พ้นกับดัก ๓ เรื่องด้วยกันก็คือ (๑) กับดักรายได้ปานกลาง (๒) กับดักความเหลื่อมล้ำ และ (๓) กับดักความไม่สมดุล ผ่านโมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ด้วย ๓๒๗ เครื่องยนต์ใหม่ก็คือ (๑) สร้างความมั่นคงโดยการ "ระเบิดจากข้างใน" (๒) สร้างความมั่งคั่ง โดยการส่งเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน และ (๓) สร้างความยั่งยืน โดยการพัฒนาที่รักษาสมดุล ในด้านมิติเศรษฐกิจและสังคม โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย หรือที่เขาเรียกว่า "การพัฒนาสีเขียว" กล่าวโดยสรุปก็คือ ให้เริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ การสาธารณสุข การดูแลตนเองขั้นต้นเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลให้ตนเองไม่เจ็บป่วย มีสุขภาพที่แข็งแรง เมื่อประชาชนมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงแล้ว ก็สามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องของสาธารณสุขุโภชนาการขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน ทั้งนี้ โดยต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด (Thailand ๔.๐) โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นโมเดลที่ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริสหลักปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคมพ.ศ.๒๕๑๗ ไว้ความตอนหนึ่งว่า "การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกินพอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ได้ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด"

๒.๖ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอลำปาง จังหวัดเลย

๒.๖.๑ ประวัติและความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านท่าดีหมี หมายถึง หมู่บ้านที่มีต้นดีหมีอยู่ที่หน้า

ดีหมี หมายถึง ต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ชื่อดีหมีมีสรรพคุณทางยา เช่น ต้มกินแก

โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ลดความอ้วน

ท่า หมายถึง ท่าน้ำ เพราะหมู่บ้านตั้งอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเหือง ในอดีต ไม่มีน้ำประปาไว้ใช้ อุปโภค บริโภค ประชาชนในหมู่บ้านต้องอาบน้ำเหือง เมื่อประมาณ ๒๐๐ กว่าปีมาแล้ว มีชนชาติหนึ่งอพยพมาจากแขวงไชยบุรี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำเหืองตรงบริเวณปากห้วยตม เรียกว่า บ้านปากตม (อยู่ระหว่างบ้านนาจานและบ้านท่าดีหมีในปัจจุบัน) ต่อมาเกิดโรคระบาดผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้พากันอพยพตามลำน้ำเหืองโดยมีนายฮ้อย สุขะ พ่อทองสี พ่อทิศแสง เดินทางบุกเบิกป่าลงมาทางใต้ ประมาณ ๓ กิโลเมตร ซึ่งเป็นป่าใหญ่หรือที่เรียกว่าดง ชื่อดงมะไฟเปาและมีต้นดีหมีเกิดขึ้นมากมายทั้ง ๓ ท่าน เห็นว่าพื้นที่แห่งนี้เหมาะแก่การสร้างบ้านเรือนจึงได้เลือกทำเลตั้งหมู่บ้านขึ้น ชาวบ้านได้สร้างถนนลงสู่แม่น้ำเหือง ทำเป็นท่าน้ำและท่าน้ำแห่งนี้มีต้นดีหมีน้อยใหญ่ มากมาย ชาวบ้านที่ลงมาอาบน้ำ ต่างก็จะนำเปลือกต้นดีหมีไปเป็นยารักษาโรค

จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านท่าดีหมี ผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายไตร พรหมสาสน์ คนปัจจุบันคือ นายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านตั้งอยู่ เลขที่ ๑๒๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย บ้านท่าดีหมีเป็นหมู่บ้านชายแดนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาหมู่บ้านจากหน่วยงาน ทหาร / ความมั่นคง / นพค. ๒๓ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาครั้งหลังสุดประมาณเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๕ ทางกองทัพภาคที่ ๒ ได้สนับสนุนการก่อสร้างพระใหญ่ ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อำเภอยางชุมน้อย นอกจากนี้แก่งคุดคู้แล้วมีหลายคณะ / หลายกลุ่ม ก็ได้มาเวียนนมัสการพระใหญ่และชมทิวทัศน์ริเวอร์ปากแม่น้ำเหืองไหลเข้ามาสมทบกับแม่น้ำโขง ที่ได้รับการกล่าวขานต่อ ๆ กัน คือ จุดชมวิวแม่น้ำสองสี

๒.๖.๒ สถานที่สำคัญในชุมชน

พระพุทธนวมินทรมงคลลีลาทวินครารักษ์ เรียก อีกชื่อหนึ่งว่าพระพุทธนวมินทรมงคลลีลาทวินครารักษ์ตั้งอยู่ที่ภูคกั้ง บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม ประดิษฐานอยู่บนเนินเขา บริเวณปากน้ำลำเหืองจรดกับแม่น้ำโขง เป็นพระพุทธรูปปางลีลาปนะทานพรหล่อด้วยไฟเบอร์ผสมเรซินสีทองทั้งองค์สูง ๑๙ เมตรตัว ฐานกว้าง ๗.๒ เมตร สร้างขึ้นโดยกองทัพภาคที่ ๒และประชาชนเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบ ๖ รอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ และในมหามงคลแห่งราชพิธีอภิเษก ครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ สร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๒ ก.พ. ๒๕๔๔ บริเวณโดยรอบสามารถชมทัศนียภาพที่สวยงามของแม่น้ำโขง และประเทศลาวได้

ภาพที่ ๒.๒ พระพุทธรูปนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์

ศาลพระเจ้าปาดเหือง เป็นที่เคารพนับถือชาวบ้าน เป็นผู้ดูแลพื้นที่ตำบลปากคมโดยมีข้อห้ามคือห้ามเปิดหมอลำเรื่องทำวสินชัยกับจำปาสักขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องในอดีตของเจ้าพ่อปากเหือง จึงสั่งห้ามให้ใครเปิด และเปิดหมอลำดังกล่าวก็จะเกิดอาเพศ จะมีการเลี้ยงเจ้าพ่อปากเหืองในช่วงเดือนพฤษภาคม แต่ห้ามตรงกับวันพระและวันพุธ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงวันจันทร์วันอังคารและวันพฤหัสบดี

วัดจอมมณี พระเสียง เจ้าพ่อปากเหือง หรือพระเจ้าพ่อองค์หลวงเป็นคนจีนฮ่อ เป็นผู้นำพระเสียงเข้ามา(ตั้งแต่สมัย ๘ คอก) เป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถเสียงทายได้ และสามารถเสด็จไปไหนเองได้โดยในอดีตเล่าต่อกันมาสมัยนั้นเกิดไฟไหม้กุฏิวัดไม่มีพระจำศีลอยู่ที่วัดสักรูป มีแต่พระเสียงองค์เดียวท่านก็ทรงเสด็จหนีไฟลงมาจากกุฏิเอง และเสด็จไปชนกับต้นโพธิ์ต้นใหญ่จนเข้าถลอกจนปัจจุบันเข้าท่านยังเป็นรอยถลอกเป็นรอย พระเสียงเป็นพระที่ทำจากทองสัมฤทธิ์ เกศแก้ว แต่สมัยก่อนถูกขโมยพระแก้วตาพระดวงใจและเกศแก้วไปโดยเล่าต่อกันมาว่าผู้ขโมยคือพระที่มาจำศีลอยู่เป็นผู้ขโมยไปปัจจุบันได้สร้างห่อพระเสียงขึ้นมาเพื่อเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระเสียง

โรงเรียนบ้านท่าดีหมี สมัยก่อนบ้านท่าดีหมีไม่มีโรงเรียนต้องเดินทางไปโรงเรียนหนังสือที่บ้านนาจานพอหมู่บ้านจึงได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัด โดยมีครูคนแรกชื่อ ครูไคย พรหมจักร และครูแก้ว จันสุทธิ และได้ก่อตั้งโรงเรียนบ้านท่าดีหมีเมื่อปี ๒๕๐๘ โดยมีครูคนแรก คือ ครูอ้วน ถา เป็นครูใหญ่

๒.๖.๓ ความเป็นมาของกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี

จากที่จังหวัดเลย ประสบภาวะปริมาณขยะเพิ่มสูง จนสถานที่กำจัดขยะมีไม่เพียงพอหน่วยงานภาครัฐ นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ระดมหน่วยงานเกี่ยวข้อง ทหารีลตปริมาณขยะภายในจังหวัดให้จงได้ นำมาสู่โครงการสนับสนุนให้ชุมชนต่าง ๆ ภายในจังหวัดเลย นำเศษขยะมาแปรรูปใช้ประโยชน์อีกครั้ง รวมถึงทำเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ โดยปักหมุดเลือกหมู่บ้าน “ท่าดีหมี” เป็นชุมชนนำร่อง เนื่องจากชาวบ้านแห่งนี้มีความพร้อม รวมถึงในอนาคตพื้นที่บริเวณนี้ จะขึ้นแท่นแลนด์มาร์คท่องเที่ยวสำคัญแห่งใหม่ประจำภาคอีสาน เพราะกำลังมีการก่อสร้างสกายวอร์คยาวที่สุดในประเทศไทย อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวถนคนคนเดินเชียงคาน เดิมชาวบ้านท่าดีหมีประกอบอาชีพหลัก

ทำเกษตร ทั้งทำนา และสวนผลไม้ กระทั่ง เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๖๑ หน่วยงานภาครัฐ นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเลย และภาคเอกชน เข้ามาให้ความรู้ ตลอดจนสนับสนุนเครื่องจักร เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำเศษพืชเหลือทิ้งจากการทำเกษตร ได้แก่ กาบต้นหมาก และกาบต้นกล้วย ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาแปรรูปผลิตเป็นภาชนะใส่อาหารจากวัสดุธรรมชาติทดแทนการใช้โฟม โดยมีการรวมกลุ่มสมาชิกประกอบอาชีพนี้ จำนวน ๒๐ คน นอกจากนั้น ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (สพว.) หรือ SME D Bank เข้ามาเสริมแกร่งให้คำปรึกษาแนะนำการยกระดับมาตรฐานสินค้า วางแผนธุรกิจ การจัดการทางการเงิน และขยายการตลาด มุ่งส่งเสริมให้เป็นภาชนะหลักใช้ในร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม และที่พัก ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดเลย

สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถ้วยจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้รับการคัดเลือกจากพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย (นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม) ที่ต้องการให้มีการผลิตจานกาบหมากมาเป็นภาชนะทางเลือกแทนโฟม ภายใต้แรงหนุนของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ พัฒนานำเศษพืชกลับมาแปรรูปเติมนวัตกรรม เป็นภาชนะใส่อาหารต่าง ๆ ทั้งจาน ชาม ถ้วย ฯลฯ สามารถใช้งานได้เหมาะสม ตอบโจทย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชาวชุมชน ทั้งเป็นการรักษาดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยว และเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถ้วยจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ใช้เครื่องจักรและนักวิชาการจากประเทศอินเดีย ให้การฝึกอบรมเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ มีผลประกอบการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นที่น่าพอใจ มีคำสั่งซื้อใช้งานจากทั่วประเทศและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป นับได้ว่ากลุ่มผลิตถ้วยจานบ้านท่าดีหมี เป็นชุมชนต้นแบบในการทำภาชนะรักษ์โลก เพื่อสิ่งแวดล้อม ทั้งปัจจุบันนี้ยังได้มีเครือข่ายในการทำงานเพิ่มมากขึ้นอีก ๙ จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อร่วมมือกันในการทำการตลาดและการหาวัตถุดิบ โดยจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถ้วยจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และกลุ่มได้พัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนผลิตถ้วยจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี จึงได้รับรางวัล G - Green ซึ่งเป็นรางวัลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดีเด่นประจำปี ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ ๒.๓ ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ผ่านมาซึ่งจะมีเนื้อหาและแนวทางในการศึกษาที่มีความคล้ายกับงานศึกษา เรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ณดา จันทรสม^{๒๒} เรื่อง “ธุรกิจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่าการบริหารธุรกิจในปัจจุบันเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงที่สูงขึ้น ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร การสร้างความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ (Corporate Sustainability) เป็นกระบวนการที่องค์กรธุรกิจที่ได้รับความสนใจและมีความสำคัญมากขึ้นในการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดเพื่อการตัดสินใจสำหรับองค์กรธุรกิจที่จะนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนได้ เนื่องจากการยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ธุรกิจมีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นควบคู่กันไปในการตัดสินใจ ไม่ใช่มองเพียงผล ประกอบการระยะสั้นการมีหลักยึดดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการที่ดำเนินการบริหารจัดการของผู้บริหารและผู้ถือหุ้นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความเป็นธุรกิจที่ยั่งยืน

ชนัญญา กาญจนรังษิณนธ์^{๒๓} และคณะ เรื่อง โครงการวิจัยประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ๑. การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ผู้ให้ข้อมูลทุกระดับได้รับความสุขให้กับตนเองและครอบครัว มีความสุขมากพอที่จะไม่ต้องการอะไรเพื่อตัวเองและครอบครัวอีก มีความภูมิใจและเต็มใจ “ให้” หรือ “แบ่งปัน” ผู้อื่น ๒. ส่วนใหญ่ผู้ที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ให้ความรู้ ความคิด และแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและคุณค่าหรือคุณประโยชน์แก่คนในชุมชน ซึ่งคุณค่าที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มภูมิใจที่ได้ให้คือ ผลผลิต และบริการที่ผลิตหรือทำนจากการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ๓. สิ่งที่ชุมชนทำแล้วเป็นการทำประโยชน์สำหรับคนในชุมชน คือการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้เป็นไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน

^{๒๒} ณดา จันทรสม, ธุรกิจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๖.

^{๒๓} ชนัญญา กาญจนรังษิณนธ์ และคณะ, โครงการวิจัยประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียง, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๔.

รวมทั้งกิจกรรมที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้สะดวกขึ้น ๔, สิ่งในกลุ่มองค์กรให้ คือความรู้และผลผลิตที่ ทำให้คนในสังคมมีสุขภาพที่ดี ส่วนประโยชน์ที่ ทำให้กับสังคม คือการเพิ่มคุณค่าในการผลิตด้วยการไม่ใช้สารเคมี ส่วนประโยชน์ที่ ทำให้กับชุมชน คือ การทำให้สมาชิกของกลุ่มองค์กรมีอาชีพรายได้และความสุขจากการทำอาชีพดังกล่าวรวมทั้งการฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผลิต๕, สิ่งที่องค์กรของรัฐให้ คือ บุคลากรหรือข้าราชการที่ดี หน่วยราชการที่ให้บริการที่ปรารถนาดี ต่อประชาชนผู้รับบริการ และความรู้ด้านการปฏิบัติงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นประโยชน์ที่ ทำต่อสังคมด้วย

พิมสิริ พวงวงศ์^{๒๔} ศึกษาเรื่อง “โครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและลาวในจังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์การศึกษา ๒ ประการดังนี้ ๑, เพื่อศึกษาโครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนของจังหวัดน่าน ๒, เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนของผู้ประกอบการและอุปสรรคการค้าชายแดนไทย-ลาว ของจังหวัดน่าน ศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๔ มีการเกิดดุลการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคธุรกิจน่านอย่างมาก ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การบริโภค ทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดมีการเจริญเติบโตสำหรับรูปแบบทางการค้า การนำเข้าและส่งออกสินค้า จากเดิมที่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน หรือเป็นสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติผลิตภัณฑ์จากป่า ปัจจุบันการนำเข้าและส่งออกได้เปลี่ยนเป็นสินค้าที่มีความหลากหลายและมีมูลค่าเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะการเข้ามาดำเนินกิจการของผู้ประกอบการขนาดใหญ่และมีการนำเข้าและส่งออกสินค้าทุน ประเภทเชื้อเพลิงรถขุดดิน ยางรถยนต์ วัสดุก่อสร้าง ยานยนต์ เสาไฟฟ้าและอุปกรณ์ สินค้าที่ต้องใช้เทคโนโลยีที่มีต้นทุนต่ำ ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของการค้าชายแดนจะตกอยู่กับกลุ่มธุรกิจที่เป็นระบบหรือบริษัทขนาดใหญ่ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากที่เป็นผู้ประกอบการขนาดกลางถึงขนาดย่อม (SME) ยังคงมีลักษณะการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่มีความหลากหลายและมีมูลค่าไม่สูงมากนัก ประเภทผลิตภัณฑ์จากป่า ไม้แปรรูป ไม้ซุง เฟอร์นิเจอร์ทำจากไม้ ถ่านไม้ สินค้าเกษตรประเภทลูกตาว ขิง ผ้าทอ ผ้าทอเงินแดงและข้าวสาร จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับมุมมองและทัศนคติที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนมากที่สุดของผู้ประกอบการค้าชายแดนและตัวแทนการค้าในจังหวัดน่าน พบว่าธุรกิจมีโอกาสและช่องทางการแสวงผลกำไรให้กิจการเพิ่มขึ้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ธุรกิจมีโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนไปสู่ สปป,จีนและเวียดนาม ซึ่งมีมุมมองว่าบ้านห้วยโก๋น อำเภอนาน้อยพระเกียรติ อำเภอนันทบุรี มีศักยภาพและโอกาสที่จะพัฒนาเป็นแหล่งการค้าชายแดนที่สำคัญ เนื่องจากมีเส้นทางติดต่อไปยังจีนและเวียดนามได้ และสามารถเป็นศูนย์กลางการค้าได้ในอนาคต ประกอบด้วย สปป,ลาว ยากฐานะด้านน้ำเงินเป็นด่านสากลแล้วส่งผลให้เกิดความสะดวกในการเดินทางระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้การค้าและการท่องเที่ยวคึกคัก และหากมีการปรับปรุงและสร้างถนนใน สปป,ลาว หลายเส้นทางแล้วเสร็จ จะทำให้การเดินทางไป สปป,ลาว จีนและเวียดนาม สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้นสามารถสร้างโอกาสและช่องทางในการลงทุนใน สปป,ลาว อันจะ

^{๒๔} พิมสิริ พวงวงศ์, โครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและลาวในจังหวัดน่าน, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๘.

ส่งผลให้ธุรกิจมีโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนไปสู่ สปป,จีนและเวียดนาม ส่งผลต่อเนื่องให้
ธุรกิจมีโอกาสและช่องทางการแสวงหาผลกำไรให้กิจการเพิ่มขึ้น

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๓) เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)^๑ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์แปลความหมายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล เป็นการอธิบายภาพรวมของความรูสึกนึกคิด ความชื่นชม ความไม่ชอบ ความเชื่อและประสบการณ์ ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะของการวิเคราะห์จากสวน้อยแล้วสรุปเป็นข้อเท็จจริงใหญ่ที่เรียกว่าการวิเคราะห์แบบอุปมาน (Inductive approach) ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัย คือ ๑) การสัมภาษณ์ (Interviews) และการสนทนากลุ่ม (focus group)

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) ของประชาชนที่มีภูมิปัญญาในเขตพื้นที่ กลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบล

^๑ สุภางค์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓.

ปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เพื่อสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้พัฒนา

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย กับกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ ชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย

๓.๓.๒ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจากประธานและสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน

(๒) สมาชิกชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ได้จากการเลือกแบบ Snowball โดยคำแนะนำของประธานกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน

(๓) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย จำนวน ๑๐ คน

(๔) ตัวแทนภาคประชาชน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ที่ได้จากการเลือกแบบบังเอิญพบในพื้นที่ จำนวน ๑๐ คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบสอบถามจากปัญหาความต้องการของชุมชน

๓.๔.๑ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ความต้องการและแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ของกลุ่ม แนวคำถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์และแนวคิดที่การวิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย โดยคำถามสามารถยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพ อันจะช่วยให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่น และที่สำคัญคือ จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและเป็นจริงมากที่สุด แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ชั้นเริ่มสนทนา ชั้นเข้าสู่ประเด็นที่จะศึกษา และชั้นปิดสนทนา

๓.๔.๒ ประเด็นการสนทนาที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาตั้งเป็นประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เพื่อพัฒนารูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบสอบถามจากปัญหาความต้องการของชุมชน

๓.๔.๓ ผลิตภัณฑ์ที่สังเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยการประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นไปทำการพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชน ทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัย เรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก

- เดือนที่ ๑ ออกแบบเครื่องมือแบบการสัมภาษณ์
- เดือนที่ ๒ ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์
- เดือนที่ ๓ สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็น

หัวข้อในการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ ๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

- เดือนที่ ๔-๕ ดำเนินการสนทนากลุ่ม และสรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่ม และประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง

ระยะที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลองออกแบบผลิตภัณฑ์

- เดือนที่ ๖ นำผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบไปทดลองจำหน่ายเพื่อสำรวจความต้องการของตลาด

- เดือนที่ ๗ นำผลที่ได้จากผลิตภัณฑ์ที่ทดลองจัดจำหน่าย มาสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการ และเผยแพร่ผลงานวิจัย

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ และตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ ทำการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๖.๒ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้ค่าสถิติ เช่น ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังต่อไปนี้

๑. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามอีกครั้ง แล้วจะนำข้อมูลถ่ายลงในรหัส (Coding Form) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการวิจัยแบบสังคมศาสตร์เพื่อหาสถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)^๒ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean),^๓ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กำหนดให้

$$\begin{aligned} \text{ค่าเฉลี่ย (X)} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น} - 1} \\ &= \frac{5 - 1}{5 - 1} \\ \text{ช่วงห่างระดับ} &= 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้น แต่ละระดับจะมีช่วงห่าง ๐.๘ จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยสามารถแบ่งระดับการปฏิบัติงานตามค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

๑.๐๐ - ๑.๘๐	หมายความว่า	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๐ - ๒.๖๐	หมายความว่า	มีระดับน้อย
๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายความว่า	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายความว่า	มีระดับดี
๔.๒๑ - ๕.๐๐	หมายความว่า	มีระดับดีที่สุด

^๒ธีรยุทธ พึ่งเทียร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^๓พรเพ็ญ สุขศิริ, การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร ฉบับปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๔.

๒. สำหรับสถิติในการวิเคราะห์แบบสอบถาม ได้แก่ ค่าสถิติพื้น ได้แก่ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)^๔ ตามสูตร ดังนี้

กำหนดให้

$$\text{จำนวนประชากรของชุมชนต่าง ๆ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

๓. สถิติค่าเฉลี่ย (Mean)^๕ ของระดับกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ^๖ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย เหมาะสมน้อยที่สุด ซึ่งการหาค่าเฉลี่ยสามารถทำได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ค่าเฉลี่ย} \quad (\bar{X}) &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{๕ - ๑}{๕} = ๐.๘ \end{aligned}$$

ดังนั้น ช่วงห่างระดับ มีค่าเท่ากับ ๐.๘

แต่ละระดับจะมีช่วงห่างกัน ๐.๘ จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยสามารถจะแบ่งระดับการปฏิบัติงานตามค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

๑.๐๐ - ๑.๘๐	หมายความว่า	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๐ - ๒.๖๐	หมายความว่า	มีระดับน้อย
๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายความว่า	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายความว่า	มีระดับมาก
๔.๖๑ - ๕.๔๐	หมายความว่า	มีระดับมากที่สุด

๔. สถิติค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^๗

$$S.D. = \sqrt{\frac{n(\sum fx^2) - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S. D. หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

^๔ ซีรยุทธ พึ่งเกียรติ, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^๕ พรเพ็ญ สุขศิริ, การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร ฉบับปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๔.

^๖ Best john w., *Research in Education*, (New Jersey: Practice Hall Inc., 1970), pppp.204-208.

$\sum fx^2$	หมายถึง	ผลรวมกำลังสอง
$(\sum fx)^2$	หมายถึง	ผลรวมของข้อมูล
n	หมายถึง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

๕. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ
หาค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) ของเครื่องมือวิจัย ทั้ง ๒ แบบ
โดยใช้สูตร ดังนี้^๔

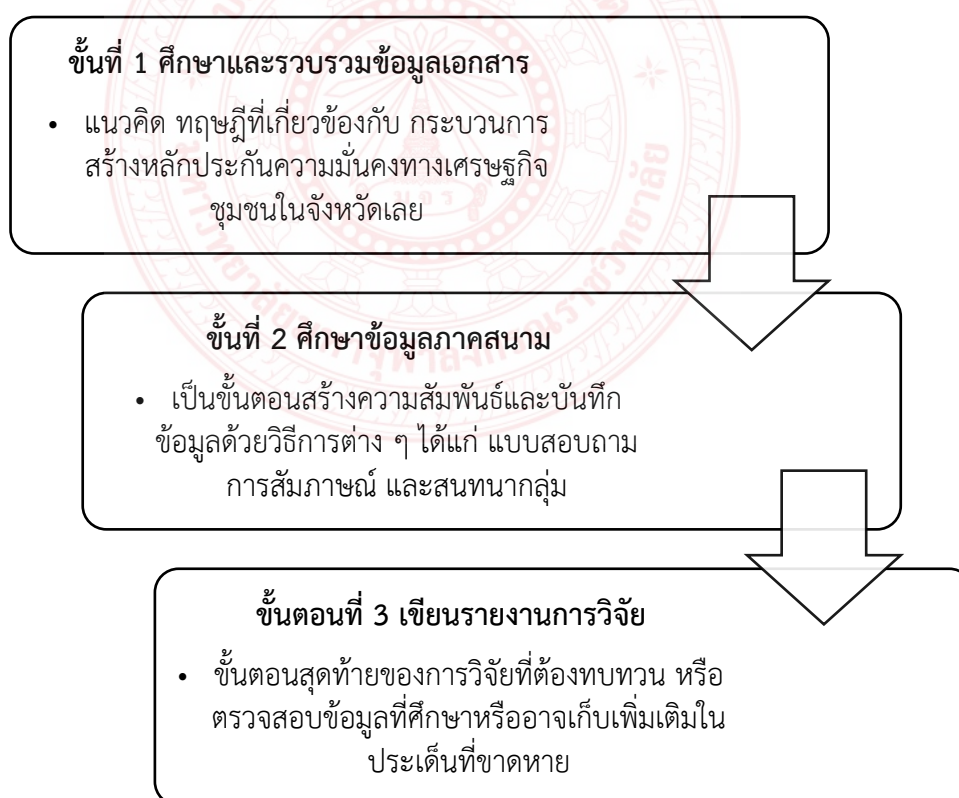
$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของการพิจารณาข้อความแต่ละข้อความแบบวัด
จากผู้นำท้องถิ่น

N แทน จำนวนผู้นำท้องถิ่น

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

ภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนของการกระบวนการวิจัย

^๔ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๗.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย” ซึ่งมีรูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) เพื่อให้ได้คำตอบ ตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ คือ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๓) เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

- ๔.๑ ศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- ๔.๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
- ๔.๓ สร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
- ๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาค้นคว้าผ่านเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนต้นแบบที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วจานกาบหมากหมู่บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งพัฒนามาจากกลุ่มชาวบ้านประมาณ ๒๐ คน ในหมู่บ้านท่าดีหมี ที่ได้รับการคัดเลือกจากพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย (นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม) ที่ต้องการให้มีการผลิตจานกาบหมากมาเป็นภาระทางเลือกแทนโฟม เพื่อพัฒนานำเศษพืชกลับมาแปรรูป เติมนวัตกรรม เป็นภาระใช้อาหารต่าง ๆ ทั้งจาน ชาม ถ้วย ฯลฯ สามารถใช้งานได้เหมาะสม ตอบโจทย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชาวชุมชน ทั้งเป็นการรักษาดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยว และเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ใช้เครื่องจักรและนักวิชาการจากประเทศอินเดีย ให้การฝึกอบรมเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ มีผลประกอบการตลอดระยะเวลา ๑ ปีที่ผ่านมาเป็นที่น่าพอใจ มีคำสั่งซื้อใช้งานจากทั่วประเทศและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป นับได้ว่ากลุ่มผลิตถั่วจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี เป็นชุมชนต้นแบบในการทำภาระรักษาสีโลก เพื่อสิ่งแวดล้อม ทั้งปัจจุบันนี้ยังมีเครือข่ายในการทำงานเพิ่มมากขึ้นอีก ๙ จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อร่วมมือกันในการทำการตลาดและการหาวัตถุดิบ โดยจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วจานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

และกลุ่มได้พัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี จึงได้รับรางวัล G - Green ซึ่งเป็นรางวัลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดีเด่นประจำปี ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากการใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนต้นแบบ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี เพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (๑) ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจากประธานและสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน (๒) สมาชิกชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้จากการเลือกแบบ Snowball โดยคำแนะนำของประธานกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน (๓) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๐ คน (๔) ตัวแทนภาคประชาชน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ที่ได้จากการเลือกแบบบังเอิญพบในพื้นที่ จำนวน ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน ผลการศึกษามี พบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมีปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน ๓๐ คน สมาชิกที่ทำการผลิตถัวยงานกาบหมาก มีจำนวน ๑๒ คน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์งานกาบหมากมีขนาด 9 แบบ/รูปทรง

โครงการนี้เริ่มจากเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ ตนได้มีโอกาสพบกับผู้ว่าราชการจังหวัดเลย พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาขยะ และหาวิธีการอย่างไรที่จะลดปริมาณขยะใน จ.เลย ตนจึงได้นำรูปถัวยงานที่ทำจากกาบต้นหมากในประเทศอินเดียเสนอ นายชัยวัฒน์ จากนั้นนั้นก็มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.เลย เป็นผู้ดำเนินโครงการ โดยได้เลือกเอาหมู่บ้านท่าดีหมี เป็นแหล่งผลิต เนื่องจากชาวบ้านมีความพร้อม และในอนาคตที่หมู่บ้านแห่งนี้จะมีแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คปากแม่น้ำเหือง ซึ่งตนก็ได้รู้จักกับเพื่อนชาวเนปาล จึงให้เขาพาไปดูแหล่งผลิตที่ประเทศอินเดีย และติดต่อขอซื้อเครื่องจักรมาด้วย ถือเป็นแห่งแรกของประเทศไทย^๑ เดิมกลุ่มชาวบ้านได้รวมตัวกันอยู่แล้วในนามกลุ่มโอท็อป เมื่อมีโครงการนี้เข้ามา ชาวบ้านก็ตื่นตัว เป็นอย่างมากมีสมาชิกที่ร่วมงานกันอย่างจริงจังตอนนี้ 20 คน โดยรวมหุ้นกัน เตรียมทำกันในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทุกคนมีความคาดหวังว่าถัวยงานจากวัสดุธรรมชาติจะลดปริมาณขยะลงไปได้มาก เพราะในไม่ช้านี้จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสกายวอล์คที่บ้านท่าดีหมีมากขึ้นปัญหาขยะก็จะตามมา ชาวบ้านทุกคนจึงตระหนักถึงปัญหานี้ เข้าร่วมโครงการด้วยความยินดี พร้อมจะช่วยกันดูแล ดำเนินกิจการให้เจริญก้าวหน้า สร้างรายได้ให้ชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน^๒

^๑ สัมภาษณ์ นางจิตรา ผดุงศักดิ์ ที่ปรึกษากลุ่มผลิตถัวยงานกาบหมากบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางสาวภูษณิศา โฉสูงเนิน ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ภาพที่ ๔.๑ ขนาด/รูปทรง ของผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี

ส่วนสภาพปัญหา พบว่า วัตถุดิบในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อมาจากต่างจังหวัด ในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าราคาค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างมีไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโมลหรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปด้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง^๓

๔.๑.๒ การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม ผลการศึกษามีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑

แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม

ระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			

^๓ สัมภาษณ์ นายณราศศักดิ์ พรหมดี ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๑(ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม

ด้านที่ ๑ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๑. มีความรู้และความเข้าใจถึงความจำเป็นที่กลุ่มจะต้องทำการผลิตสินค้า	๒๔ (๓๔.๒๙)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๑๒ (๑๗.๑๔)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๒. มีความรู้และความเข้าใจในการนำสินค้าที่ผลิตได้ของกลุ่มไปขาย	๒๕ (๓๕.๗๑)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๑๑ (๑๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๓. มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน	๒๖ (๓๗.๑๔)	๓๔ (๔๘.๕๗)	๑๐ (๑๔.๒๙)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๔. มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้าของกลุ่ม	๒๘ (๔๐.๐)	๓๕ (๕๐.๐)	๗ (๑๐.๐)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๕. มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน	๒๐ (๒๘.๕๗)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๑๔ (๒๐.๐)	๑๐ (๑๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๖. สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านวิธีการผลิตสินค้า	๑๑ (๑๕.๗๑)	๒๔ (๓๔.๒๙)	๑๘ (๒๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)	๗ (๑๐.๐)	๗๐ (๑๐๐)	๓.๑๕	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			
๗. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถทำการผลิตสินค้าได้ทุกคน	๓๕ (๕๐.๐)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๙ (๑๒.๘๖)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๘. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถด้านการขายผลผลิตของกลุ่ม	๓๓ (๔๗.๑๔)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๑๑ (๑๕.๗๑)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๑(ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม

๙. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพ	๓๓ (๔๗.๑๔)	๒๖ (๓๗.๑๔)	๑๑ (๑๕.๗๑)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๑๐. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ	๔๕ (๖๔.๒๙)	๒๒ (๓๑.๔๓)	๓ (๔.๒๙)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
๑๑. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงการรวมกลุ่ม	๓๐ (๔๒.๘๖)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๗ (๑๐.๐)	๓ (๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๒. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม	๒๙ (๔๑.๔๓)	๓๐ (๔๒.๘๖)	๗ (๑๐.๐)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๓. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพได้เป็นอย่างดี	๒๕ (๒๑.๔๓)	๓๔ (๔๘.๕๗)	๑๑ (๑๕.๗๑)			๗๐ (๑๐๐)	๔.๖๗	มีส่วนร่วมมากที่สุด
ระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม	ความถี่แยกตามระดับการมีส่วนร่วม					จำนวนรวม (N)	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	แปลผล
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)			
ด้านที่ ๒ ด้านการพัฒนากลุ่ม / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ								
๑๔. สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงการพัฒนากลุ่ม	๒๕ (๓๕.๗๑)	๓๒ (๔๕.๗๑)	๑๐ (๑๔.๒๙)	๓ (๔.๒๙)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๕. การหาเงินทุนโดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	๑๕ (๒๑.๔๓)	๓๓ (๔๕.๒๙)	๑๓ (๒๘.๕๗)	๔ (๕.๗๑)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
๑๖. การหาเงินทุนจากภายนอกชุมชนบำบัดรักษาในชุมชน	๒๑ (๓๐.๐)	๓๓ (๔๗.๑๔)	๑๑ (๑๕.๗๑)	๕ (๗.๑๔)		๗๐ (๑๐๐)	๓.๕๐	มีส่วนร่วมมาก
รวม							๓.๙๙	มีส่วนร่วมมาก

หมายเหตุ คะแนนรวม/จำนวนรวม (N)

ระดับการมีส่วนร่วม หาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X})

กำหนดให้	๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง มีส่วนร่วมที่สุด
	๑.๘๑ – ๒.๖๐ หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
	๒.๖๑ – ๓.๔๐ หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
	๓.๔๑ – ๔.๒๐ หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
	๔.๒๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๓. มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน และ ๔. มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้าของกลุ่ม ($\bar{X} = ๔.๖๗$) ในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนา / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๘. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถด้านการขายผลผลิตของกลุ่ม ๙. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และ ๑๐. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = ๔.๖๗$)

ผลการวิจัยในเรื่องของระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๓. มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน และ ๔. มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้าของกลุ่ม ในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนา / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๘. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถด้านการขายผลผลิตของกลุ่ม ๙. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และ ๑๐. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพ

๔.๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผลการศึกษาด้วยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา ในข้อนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ชุมชนต้นแบบ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์จันทน์หอมบ้านท่าดีหมี เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด การศึกษาในข้อนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลการผลิตจันทน์หอม โดยทีมงานวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์จันทน์หอมบ้านท่าดีหมี พบว่า การผลิต

งานกาบหมากต้องใช้กาบหมากที่เป็นแผ่น นำมาขัดล้างทำความสะอาด และอบด้วยแสงแดดเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา แต่ด้วยปัญหาวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องทำการสั่งซื้อกาบหมากมาจากต่างจังหวัดในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าราคาค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างมีไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโมล (mold) หรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปถ้วยงานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง^๔ หากนำเอาใบไม้ชนิดอื่น หรือกาบกล้วยที่มีในท้องถิ่นมากมายมาทดลองทำดูก็พบว่า หลังจากขั้นตอนการอัดขึ้นรูป วัสดุอื่นไม่สามารถคงรูปอยู่ได้นานเหมือนกาบหมาก ทำให้ช่วงนี้ต้องทำการผลิตด้วยกาบหมากไปก่อน จนกว่าจะหาวัสดุอย่างอื่นมาลองทำได้^๕

ภาพที่ ๔.๒ สัมภาษณ์ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์ฯ เกี่ยวกับขั้นตอนการผลิต

๒) ศึกษาข้อมูลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ในด้านการจำหน่าย ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ พบว่าทางกลุ่มมีการส่งจำหน่ายในร้านค้าชุมชน จุดบริการนักท่องเที่ยวสกายวอล์ค (ภูพระใหญ่) และส่งให้ลูกค้าในต่างจังหวัด

^๔ สัมภาษณ์ นายณรศักดิ์ พรหมดี ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ นางบุตสดี แสนใจวุฒิ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมากบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ภาพที่ ๔.๓ สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทบ้านท่าดีหมี

จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในชุมชนบ้านท่าดีหมี พบว่า หากทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นขนาด ลวดลาย รูปร่าง หรือการใช้วัสดุอย่างอื่นมาทำ ก็น่าจะทำให้มียอดขาย หรือการสั่งเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น และทำให้ชาวบ้านมีรายได้ขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย^๖ ที่หมู่บ้านถึงจะมีสกายวอล์คที่องค์พระใหญ่ แต่ก็ไม่มีสิ่งอื่น หรือสินค้าตัวอื่นมาดึงดูดนักท่องเที่ยว การที่กลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทจะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ถือเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า ถือเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเรา^๗

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาฬมาท พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยนั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก่อน เนื่องจากถือเป็นสินค้าที่ระลึก ที่ทำจากวัสดุที่ไม่ได้ใช้งาน และเป็นการลดปริมาณขยะ และที่สำคัญเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายได้เองโดยที่ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์ที่สังเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยการประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นไปทำการพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชน ทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์และคณะผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนงานกาฬมาท แต่หลังจากที่ได้วิเคราะห์แล้วพบว่า ตัวผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทผลิตจากวัสดุธรรมชาติ (กาฬมาท) เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร)

๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาฬมาทด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนงานกาฬมาท ได้ข้อสรุปว่า วิธีนี้

^๖ สัมภาษณ์ นายแหลมทอง แสนใจวุฒิ ตัวแทนชุมชนบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ นายไพศาล สอนเสียง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ได้ผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการแรก (การเพ้นท์สี) เนื่องจากการใช้แสงเลเซอร์หรือการกัดผิวงานกาบหมากจะทำให้ตัวชิ้นงานเกิดร่อง แต่มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

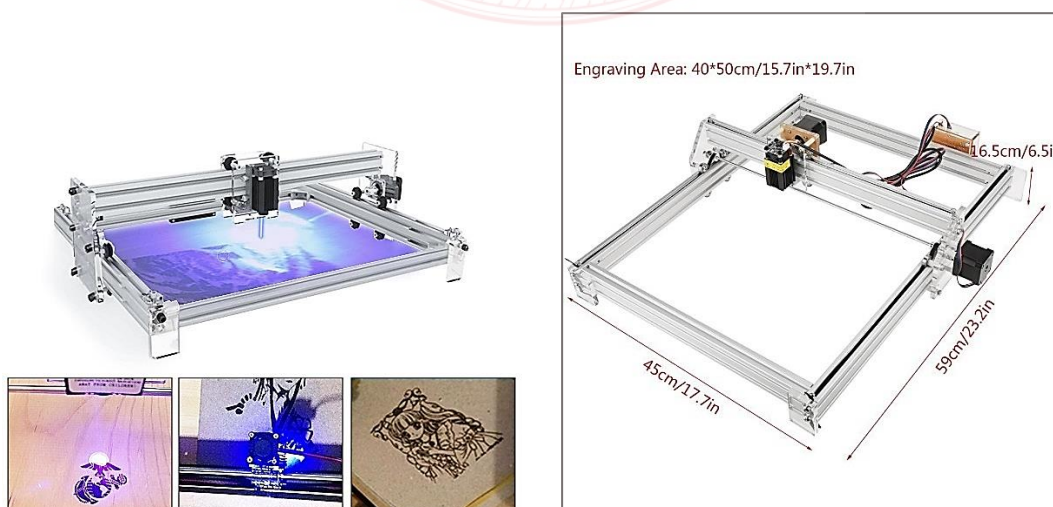
๓) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ จากวัตถุดิบที่เหลือจากการขึ้นรูปงานกาบหมากด้วยการนำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาตะเพียนไว้ประดับตู้ (เปล) เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๔ การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการเพ้นท์สี (Paint)

ภาพที่ ๔.๕ การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser)

ภาพที่ ๔.๖ เครื่องแกะสลักเลเซอร์ขนาดเล็กพื้นที่ ๕๐*๖๕ ซม.

ภาพที่ ๔.๗ การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่เหลือจากการขึ้นรูปจานกาบหมาก

๔.๓ สร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดยการประเมินภาพรวมของการบริหารจัดการของชุมชนต้นแบบ มีการจัดตั้งและขับเคลื่อนแนวทางของวิสาหกิจชุมชนไปได้ด้วยดี โดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนล้วนเป็นชาวบ้านในชุมชน ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลังจากที่ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมา ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าช่วยบรรเทาปัญหาในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีการเปิดแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คจะทำให้เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนและลานค้าชุมชนขึ้นมาก็จะสามารถมีกำลังในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้มากขึ้น แนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนบ้านท่าดีหมี และกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมาก สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอนได้แก่

๔.๓.๑ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์จากกาบหมากจากงานวิจัยในครั้งนี้ โดยนำผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยไปพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบและนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบมาทดลองวางจำหน่าย พบว่า

๑) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีวิทยากรส่งเสริมด้านของการเรียนรู้ให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารการส่งเสริมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้ความรู้ในพื้นที่ เพื่อเป็นการฝึกอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ต้นแบบนั้น ยังมีข้อเส้อยู่ เช่น ๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนจานกาบหมาก เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร) ๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดขึ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนจานกาบหมาก มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

๒) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญา โดยนำองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางผู้วิจัยและวิทยากรจึงได้ให้ความรู้เรื่องการทอเสื่อจากกาบกล้วย และมีการส่งเสริมโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นงานศิลปหัตถกรรม เช่น เศษที่เหลือจากการตัดขอบของถ้วยจานกาบหมาก นำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั้นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาตะเพียนไว้ประดับตู้ (เปล) ของลูกหลาน

๓) ด้านการรวมกลุ่ม การที่ชุมชนได้มีการยกระดับจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะช่วยกันแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน หากพิจารณาในด้านของการรวมกลุ่มของชุมชนนั้น พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความยั่งยืน การจัดการวิสาหกิจชุมชนในประเด็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนโดยมีการขับเคลื่อนแนวทางการบริหารวิสาหกิจและการสร้างเครือข่าย หรือการเพิ่มจำนวนสมาชิกในกลุ่ม เพื่อมีการหาวัตถุดิบ หรือดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ก็จะสามารถทำการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ในส่วนของแนวทางที่จะทำให้วิสาหกิจอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้นั้น ชาวบ้านได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นภายในชุมชนก็จะสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

๔) ด้านการสำรวจตลาด โดยได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปทดลองวางขายในร้านค้าและชุมชน และตรงทางขึ้นภูพระใหญ่ (สกายวอล์ค) เพื่อเป็นการสำรวจตลาดอีกทางหนึ่ง เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยเน้นสร้างความแตกต่าง และใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเข้าไปในตัวผลิตภัณฑ์ พบว่า หลังจากการนำมาทดลองจำหน่าย นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เนื่องจากสามารถนำไปเป็นของฝากหรือของที่ระลึกได้เป็นอย่างดี ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนได้

๔.๓.๒ การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สำหรับการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น จากการศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบบริหารจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากการดำเนินงานนั้น ต้องมีการวางแผนทางที่เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สำหรับการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ จึงทำให้มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกัน และพร้อมที่จะเปิดใจรับ โดยต้องให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ออกมาจำหน่าย

๒) ระบบการเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาและรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ

ต้องการของตลาด รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน เช่น การลงขายสินค้าผ่านช่องทางต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ หรือการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการจัดกิจกรรมกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดย

๔.๔.๑ ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย หากทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็ขนาด ลวดลาย รูปร่าง หรือการใช้วัสดุอย่างอื่นมาทำ ก็น่าจะทำให้มียอดขาย หรือการสั่งเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น และทำให้ชาวบ้านมีรายได้ขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ที่หมู่บ้านถึงจะมีสกายวอล์คที่องค์พระใหญ่ แต่ก็ไม่มีสิ่งอื่น หรือสินค้าตัวอื่นมาดึงดูดนักท่องเที่ยว การที่กลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากจะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ถือเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า ถือเป็นภาระกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และช่วยพัฒนาชุมชนได้อีกทาง

๔.๔.๒ ต้นแบบผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ทำให้ทราบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยนั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก่อน เนื่องจากถือเป็นสินค้าที่ระลึก ที่ทำจากวัสดุที่ไม่ได้ใช้งาน และเป็นการผลิตปริมาณขะ และที่สำคัญเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายได้เองโดยที่ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์ที่ส่งเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์และคณะผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๒ ประเด็นคือ ๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการพ่นสี (Paint) สีหรือลวดลายลงบนจานกาบหมาก ๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนจานกาบหมาก ได้ข้อสรุปว่า วิธีนี้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการแรก (การพ่นสี) เนื่องจากการใช้แสงเลเซอร์หรือการกัดผิวจานกาบหมากจะทำให้ตัวชิ้นงานเกิดร่อง แต่มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

๔.๔.๓ รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดยแนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนบ้านท่าดีหมี และกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมาก สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑) การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน แบ่งเป็น

(๑) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ต้นแบบนั้น ยังมีข้อเส้อยู่ เช่น ๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการพ่นสี (Paint) สีหรือลวดลายลงบนจานกาบหมาก เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร) ๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนจานกาบหมาก มีข้อเสียคือการทำรูป

แต่ครั้งใช้เวลานาน ทางผู้วิจัยและวิทยากรจึงได้ให้ความรู้เรื่องการทอเสื้อจากกาบกล้วย และมีการส่งเสริมโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นงานศิลปหัตถกรรม เช่น เศษที่เหลือจากการตัดขอบของถ้วยจานกาบหมาก นำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือสานปลาตะเพียนไว้ประดับ เป็นต้น

(๒) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีลักษณะของการสะสม เรียนรู้ สืบสาน สืบทอด

(๓) ด้านการรวมกลุ่ม ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าจะช่วยลดปัญหาในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น เช่น การเลี้ยงสัตว์ เมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ก็จะสามารถทำการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ในส่วนของแนวทางที่จะทำให้วิสาหกิจอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้นั้น ชาวบ้านได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นภายในชุมชนก็จะสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

(๔) ด้านการสำรวจตลาด หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยเน้นสร้างความแตกต่าง และใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเข้าไปในตัวผลิตภัณฑ์ โดยได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปทดลองวางขายในร้านค้าและชุมชน และตรงทางขึ้นภูพระใหญ่ (สกายวอล์ค) เพื่อเป็นการสำรวจตลาดอีกทางหนึ่ง

๒) การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่

(๑) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สำหรับการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ จึงทำให้มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกัน และพร้อมที่จะเปิดใจรับ โดยมีผู้นำชุมชนนั้นก็คือผู้ใหญ่บ้านเป็นพลังขับเคลื่อนในการประยุกต์ใช้

(๒) ระบบการเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา และรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน เช่น การลงขายสินค้าผ่านช่องทางต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ หรือการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ๓) เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ชุมชนต้นแบบที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วฝักยาวจากหมากหมู่บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย (นายชัยวัฒน์ ชื่นโกสุม) ที่ต้องการให้มีการผลิตจากหมากมาเป็นภาชนะทางเลือกแทนโฟม เพื่อพัฒนานำเศษพืชกลับมาแปรรูป เติมนวัตกรรม เป็นภาชนะใช้อาหารต่าง ๆ ทั้งจาน ชาม ถ้วย ฯลฯ สามารถใช้งานได้เหมาะสม ตอบโจทย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชาวชุมชน ทั้งเป็นการรักษาดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตถั่วฝักยาวจากหมากบ้านท่าดีหมี ยังได้รับรางวัล G - Green ซึ่งเป็นรางวัลผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดีเด่นประจำปี ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยผลการวิจัยสามารถสรุปโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากการใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผลิตภัณฑ์จากหมากบ้านท่าดีหมี เพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (๑) ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจากประธานและสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน (๒) สมาชิกชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้จากการเลือกแบบ Snowball โดยคำแนะนำของประธานกลุ่ม จำนวน ๑๐ คน (๓) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๐ คน (๔) ตัวแทนภาคประชาชน นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ที่ได้จากการเลือกแบบบังเอิญพบในพื้นที่ จำนวน ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน ผลการศึกษามี พบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมีปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน ๓๐ คน สมาชิกที่ทำการผลิตภาชนะถ้วยจานกาบหมาก มีจำนวน ๑๒ คน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จานกาบหมากมีขนาด 9 แบบ/รูปทรง

โครงการนี้เริ่มจากเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ ตนได้มีโอกาสพบกับนายชัยวัฒน์ ชื่นสุข ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาขยะ และหาวิธีการอย่างไรที่จะลดปริมาณขยะใน จ.เลย ตนจึงได้นำรูปภาพถ้วยจานที่ทำจากกาบตันหมากในประเทศอินเดียเสนอ จากนั้นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลยก็มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.เลย เป็นผู้ดำเนินโครงการ โดยได้เลือกเอาหมู่บ้านท่าดีหมี เป็นแหล่งผลิต เนื่องจากชาวบ้านมีความพร้อม และในอนาคตที่หมู่บ้านแห่งนี้จะมีแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คปากแม่น้ำเหือง เดิมกลุ่มชาวบ้านได้รวมตัวกันอยู่แล้วในนามกลุ่มโอท็อป เมื่อมีโครงการนี้เข้ามา ชาวบ้านก็ตื่นตัว เป็นอย่างมากมีสมาชิกที่ร่วมงานกันอย่างจริงจังตอนนี้ 20 คน โดยรวมหุ้นกัน เตรียมทำกันในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทุกคนมีความคาดหวังว่าถ้วยจานจากวัสดุธรรมชาติจะลดปริมาณขยะลงไปได้มาก เพราะในไม่ช้านี้จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสกายวอล์คที่บ้านท่าดีหมีมากขึ้นปัญหาขยะก็จะตามมา ชาวบ้านทุกคนจึงตระหนักถึงปัญหานี้ เข้าร่วมโครงการด้วยความยินดี พร้อมจะช่วยกันดูแล ดำเนินกิจการให้เจริญก้าวหน้า สร้างรายได้ให้ชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

ส่วนสภาพปัญหา พบว่า วัตถุดิบในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อมาจากต่างจังหวัดในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าราคาค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างมีไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโหลหรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปถ้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง

๒. การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ๓. มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน และ ๔. มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้าของกลุ่ม ในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนากลุ่ม / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

ได้แก่ ๘. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถด้านการขายผลผลิตของกลุ่ม ๙. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และ ๑๐. สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพ

๕.๑.๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้ผู้วิจัยได้ประมวลจากการศึกษาด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา ในข้อนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด พบว่า

๑) ศึกษาข้อมูลการผลิตจานกาบหมาก โดยทีมงานวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี พบว่า การผลิตจานกาบหมากต้องใช้กาบหมากที่เป็นแผ่น นำมาขัดล้างทำความสะอาด และอบด้วยแสงแดดเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา แต่ด้วยปัญหาวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องทำการสั่งซื้อกาบหมากมาจากต่างจังหวัดในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าราคาค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างมีไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโพล (mold) หรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปถ้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง หากนำเอาไปไม่ชนิดอื่น หรือกาบกล้วยที่มีในท้องถิ่นมากมายมาทดลองทำดูก็พบว่า หลังจากขั้นตอนการอัดขึ้นรูป วัสดุอื่นไม่สามารถคงรูปอยู่ได้นานเหมือนกาบหมาก ทำให้ช่วงนี้ต้องทำการผลิตด้วยกาบหมากไปก่อน จนกว่าจะหาวัสดุอย่างอื่นมาลองทำได้

๒) ศึกษาข้อมูลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี ในด้านการจำหน่าย ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ พบว่าทางกลุ่มมีการส่งจำหน่ายในร้านค้าชุมชน จุดบริการนักท่องเที่ยวสกายวอล์ค (ภูพระใหญ่) และส่งให้ลูกค้าในต่างจังหวัด

จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในชุมชนบ้านท่าดีหมี พบว่า หากทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นขนาด ลวดลาย รูปร่าง หรือการใช้วัสดุอย่างอื่นมาทำ ก็น่าจะทำให้มียอดขาย หรือการสั่งเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น และทำให้ชาวบ้านมีรายได้ขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ที่หมู่บ้านถึงจะมีสกายวอล์คที่องค์พระใหญ่ แต่ก็ไม่มีสิ่งอื่น หรือสินค้าตัวอื่นมาดึงดูดนักท่องเที่ยว การที่กลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากจะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ถือเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า ถือเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเรา

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมาก พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยนั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก่อน เนื่องจากถือเป็นสินค้าที่ระลึก ที่ทำจากวัสดุที่ไม่ได้ใช้งาน และเป็นการลดปริมาณขยะ และที่สำคัญเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายได้เองโดยที่ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม

และผลิตภัณฑ์ที่สังเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยการประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้เห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นไปทำการพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชน ทดลองใช้และเก็บบันทึกผลการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์และคณะผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนงานกาบหมาก แต่หลังจากที่ได้วิเคราะห์แล้วพบว่า ตัวผลิตภัณฑ์งานกาบหมากผลิตจากวัสดุธรรมชาติ (กาบหมาก) เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร)

๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนงานกาบหมาก ได้ข้อสรุปว่า วิธีนี้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการแรก (การเพ้นท์สี) เนื่องจากการใช้แสงเลเซอร์หรือการกัดผิวงานกาบหมากจะทำให้ตัวชิ้นงานเกิดร่อง แต่มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

๓) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ จากวัตถุดิบที่เหลือจากการขึ้นรูปงานกาบหมากด้วยการนำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาตะเพียนไว้ประดับตู้ (เปเล) เป็นต้น

๕.๑.๓ การสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดยการประเมินภาพรวมของการบริหารจัดการของชุมชนนั้น ได้มีการจัดตั้งและขับเคลื่อนแนวทางของวิสาหกิจชุมชนไปได้ด้วยดี โดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนล้วนเป็นชาวบ้านในชุมชน ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลังจากที่ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมา ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าช่วยบรรเทาปัญหาในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีการเปิดแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คจะทำให้เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนและลานค้าชุมชนขึ้นมาจะสามารถมีกำลังในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้มากขึ้น แนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนบ้านท่าดีหมี และกลุ่มผลิตภัณฑ์งานกาบหมาก สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑. การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์จากกาบหมากจากงานวิจัยในครั้ง นี้ โดยนำผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยไปพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบและนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบมาทดลองวางจำหน่าย พบว่า

๑) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีวิทยากรส่งเสริมด้านของการเรียนรู้ให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารการส่งเสริมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้ความรู้ในพื้นที่ เพื่อเป็นการ

ฝึกออาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ต้นแบบนั้น ยังมีข้อเสียอยู่ เช่น ๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนงานกาบหมาก เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร) ๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์งานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนงานกาบหมาก มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

๒) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญา โดยนำองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางผู้วิจัยและวิทยากรจึงได้ให้ความรู้เรื่องการทอเสื่อจากกาบกล้วย และมีการส่งเสริมโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นงานศิลปหัตถกรรม เช่น เศษที่เหลือจากการตัดขอบของถ้วยงานกาบหมาก นำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาดิบเพ้นไว้ประดับอยู่ (เปล) ของลูกหลาน

๓) ด้านการรวมกลุ่ม การที่ชุมชนได้มีการยกระดับจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะช่วยกันแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน หากพิจารณาในด้านของการรวมกลุ่มของชุมชนนั้น พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความยั่งยืน การจัดการวิสาหกิจชุมชนในประเด็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนโดยมีการขับเคลื่อนแนวทางการบริหารวิสาหกิจและการสร้างเครือข่าย หรือการเพิ่มจำนวนสมาชิกในกลุ่ม เพื่อมีการหาวัตถุดิบ หรือดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ก็จะสามารถทำการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ในส่วนของแนวทางที่จะทำให้วิสาหกิจอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้นั้น ชาวบ้านได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นภายในชุมชนก็จะสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

๔) ด้านการสำรวจตลาด โดยได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปทดลองวางขายในร้านค้าและชุมชน และตรงทางขึ้นภูพระใหญ่ (สกายวอล์ค) เพื่อเป็นการสำรวจตลาดอีกทางหนึ่ง เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยเน้นสร้างความแตกต่าง และใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเข้าไปในตัวผลิตภัณฑ์ พบว่า หลังจากการนำมาทดลองจำหน่าย นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เนื่องจากสามารถนำไปเป็นของฝากหรือของที่ระลึกได้เป็นอย่างดี ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนได้

๒. การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สำหรับการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น จากการศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบบริหารจัดการมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากการดำเนินงานนั้นมีการวางแผนทางที่เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สำหรับการพัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ จึงทำให้มี

ความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกัน โดยมีผู้นำชุมชนนั่นก็คือผู้ใหญ่บ้านเป็นพลังขับเคลื่อนในการประยุกต์ใช้ศาสนาให้ทุกคนเกิดจิตสำนึกต่อชุมชน

๒) ระบบการเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาและรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน เช่น การลงขายสินค้าผ่านช่องทางต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ หรือการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลการศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

การศึกษาในข้อนี้ พบว่า โครงการนี้เริ่มจากเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ โดยทางกลุ่มผลิตภัณฑ์ติดต่อขอซื้อเครื่องจักรมาจากประเทศอินเดีย ถือเป็นแห่งแรกของประเทศไทย แต่เดิมกลุ่มชาวบ้านได้รวมตัวกันอยู่แล้วในนามกลุ่มโอท็อป (OTOP) เมื่อมีโครงการนี้เข้ามา ชาวบ้านก็ตื่นตัวเป็นอย่างมากมีสมาชิกที่ร่วมงานกันอย่างจริงจังตอนนี้ ๒๐ คน โดยรวมหุ้นกัน เตรียมทำกันในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทุกคนมีความคาดหวังว่าถ้ายานจากวัสดุธรรมชาติจะลดปริมาณขยะลงไปได้มาก เพราะในไม่ช้านี้จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสกายวอล์คที่บ้านท่าดีหมีมากขึ้น ปัญหาขยะก็จะตามมา ชาวบ้านทุกคนจึงตระหนักถึงปัญหานี้ เข้าร่วมโครงการด้วยความยินดี พร้อมจะช่วยกันดูแลดำเนินกิจการให้เจริญก้าวหน้า สร้างรายได้ให้ชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน โดยได้รวมกลุ่มกันทำภาชนะบรรจุอาหารจากกาบตันหมาก กาบตันกล้วย และใบไม้ชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านเครื่องจักรจากภาคเอกชน และผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตภาชนะจากวัสดุธรรมชาติแทนการใช้โฟม ซึ่งจังหวัดเลยขณะนี้ประสบกับปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น จนสถานที่กำจัดขยะมีพื้นที่ไม่เพียงพอ

สอดคล้องกับสนทนากลุ่ม กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย^๑ รวมกลุ่มกันทำภาชนะบรรจุอาหารจากกาบตันหมาก กาบตันกล้วย และใบไม้ชนิด

^๑สนทนากลุ่ม, กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย, วัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๓.

ต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านเครื่องจักรจากภาคเอกชน และผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตภาชนะจากวัสดุธรรมชาติแทนการใช้โฟม เพราะในไม่ช้านี้จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสกายวอล์คที่บ้านท่าดีหมีมากขึ้น ปัญหาขยะก็จะตามมา ชาวบ้านทุกคนจึงตระหนักถึงปัญหานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธณี ตูเถ๊ะ^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส”^๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส และเพื่อนำข้อมูลมากำหนดแนวทางสำหรับเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาประกอบด้วยผู้นำ ๔ สาขาหลัก คือ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำศาสนา ตัวแทนจากชุมชนเข้มแข็งจำนวน ๑๓ ชุมชนในจังหวัดนราธิวาส จำนวน ๕๒ คน ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส ด้านเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่มทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน การปลูกจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย การดูแลสุขภาพ ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ด้านการพัฒนาคนในชุมชน การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน ด้านการบริหารจัดการชุมชน การจัดตั้งกองทุนในชุมชน ได้แก่ กองทุนฌาปนกิจศพ กองทุนออมทรัพย์ ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีชุดรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชุมชน ส่วนแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ควรส่งเสริมอาชีพให้กับคนว่างงาน ส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และอบรมให้ความรู้ตามความถนัดของคนในชุมชน ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง มีการฟื้นฟูธรรมชาติ ควรมีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาต่อเนื่องทุกปี มีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในชุมชน จัดตั้งกองทุนและการป้องกันรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน โดยใช้วิธีให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม

๕.๒.๒ อภิปรายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัด

เลย

สภาพปัญหาของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย คือ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหรือกอบจากต้นหมาก ในจังหวัดมีไม่เพียงพอต่อการผลิตทำให้ทางกลุ่มต้องมีการสั่งซื้อมาจากจังหวัดตากและจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีการปลูกเพื่อจำหน่าย และขนาด รูปร่าง ของจานกอบหมากที่ทางกลุ่มผลิตขึ้นนั้น มีรูปแบบไม่หลากหลาย เนื่องจากโมลหรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปด้วยจานกอบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง จึงทำให้ต้นทุนการผลิตจึงมีราคาสูง ส่งผลต่อกลไกของตลาดนั่นเอง

^๒พัธณี ตูเถ๊ะ, “ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส”, รายงานการวิจัย, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยบูรพา นราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๖๑), หน้า ๘๕-๘๖.

สอดคล้องกับ นายณราศักดิ์ พรหมดี กล่าวว่^๓ วัตถุประสงค์ในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อมาจากต่างจังหวัดในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าราคาค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างมีไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโมลหรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปถ้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในชุมชนบ้านท่าดีหมี พบว่า หากทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเปลี่ยนขนาด ลวดลาย รูปร่าง หรือการใช้วัสดุอย่างอื่นมาทำ ก็น่าจะทำให้มียอดขาย หรือการสั่งเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น และทำให้ชาวบ้านมีรายได้ขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย^๔ ที่หมู่บ้านถึงจะมีสกายวอล์กที่องค์พระใหญ่ แต่ก็ไม่มีสิ่งอื่น หรือสินค้าตัวอื่นมาดึงดูดนักท่องเที่ยว การที่กลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากจะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ถือเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า ถือเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเรา^๕

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ สุทธิยาพิวัฒน์ และธมยันตี ประยูรพันธ์^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การออกแบบ และพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมาก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่นำสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก” ศึกษาบรรจุภัณฑ์อาหารที่มีอยู่ในปัจจุบันโดยบรรจุภัณฑ์ชนิดโฟมมีการใช้มากที่สุด และศึกษาการรับรู้การใช้ประโยชน์ของกาบหมากในการผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมาก ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้ว่กาบหมากสามารถนำมาผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์อาหารได้ ศึกษาคุณสมบัติของกาบหมากนำมาออกแบบบรรจุภัณฑ์อาหาร กาบหมากเมื่อแช่น้ำจะมีลักษณะอ่อนนุ่ม สามารถอัดขึ้นรูปได้ และถ้ากาบหมากแห้งสนิทจะมีลักษณะแข็งทนแรงดึงสูง นำไปใส่อาหารประเภทของเหลวได้ไม่มีการรั่วซึม เครื่องผลิตบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมากที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกันในชุมชนและการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน โดยชุมชนบ้านพร่อน จังหวัดนราธิวาส มีทรัพยากรตามธรรมชาติที่ถือเป็นโอกาสในการพัฒนาสินค้าและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อีกมาก จึงสร้างเครื่องอัดขึ้นรูปบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมากระบบนิวเมติกส์ไฟฟ้า เครื่องควบคุมการทำงานด้วย PLC ควบคุมความร้อนแม่พิมพ์จากเครื่องควบคุมอุณหภูมิหน้าตู้ควบคุม ขนาดฮีตเตอร์ของแม่พิมพ์บน ๙๐๐ วัตต์ขนาดฮีตเตอร์แม่พิมพ์ล่าง ๑๑๐๐ วัตต์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมากสามารถส่งเสริมและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ให้มีภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ความเป็นไทย และมีคุณสมบัติย่อยสลายได้ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมลดภาวะโลกร้อน

^๓ สัมภาษณ์ นายณราศักดิ์ พรหมดี, ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมากบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ นายแหลมทอง แสนใจวุฒิ, ตัวแทนชุมชนบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ นายไพศาล สอนเสียง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๖ สมเกียรติ สุทธิยาพิวัฒน์ และธมยันตี ประยูรพันธ์, การออกแบบ และพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารจากกาบหมาก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่นำสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก, (นราธิวาส: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๖๒).

๕.๒.๓ อภิปรายผลการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดยการประเมินภาพรวมของการบริหารจัดการของชุมชนต้นแบบ มีการจัดตั้งและขับเคลื่อนแนวทางของวิสาหกิจชุมชนไปได้ด้วยดี โดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนล้วนเป็นชาวบ้านในชุมชน ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลังจากที่ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมา ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าช่วยบรรเทาปัญหาในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีการเปิดแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คจะทำให้เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนและลานค้าชุมชนขึ้นมาก็จะสามารถมีกำลังในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้มากขึ้น แนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนบ้านท่าดีหมี และกลุ่มผลิตภัณฑ์จานกาบหมาก สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ได้แก่

๕.๒.๓.๑ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีวิทยากรส่งเสริมด้านการเรียนรู้ให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารการส่งเสริมของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้ความรู้ในพื้นที่ เพื่อเป็นการฝึกอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ต้นแบบนั้น ยังมีข้อเส้อยู่ เช่น ๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการพ่นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนจานกาบหมาก เมื่อมีการเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสม นานไปจะทำให้ตัววัสดุขึ้นราได้ (ไม่คงทนถาวร) ๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จานกาบหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนจานกาบหมาก มีข้อเสียคือการทำรูปแต่ละครั้งใช้เวลานาน

๒) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญา โดยนำองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางผู้วิจัยและวิทยากรจึงได้ให้ความรู้เรื่องการทอเสื่อจากกาบกล้วย และมีการส่งเสริมโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย เพื่อการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นงานศิลปหัตถกรรม เช่น เศษที่เหลือจากการตัดขอบของถ้วยจานกาบหมาก นำมาผลิตเป็นดอกไม้ ที่คั่นหนังสือ หรือนำมาผลิตเป็นปลาตะเพียนไว้ประดับตู้ (เปล) ของลูกหลาน

๓) ด้านการรวมกลุ่ม การที่ชุมชนได้มีการยกระดับจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะช่วยกันแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน หากพิจารณาในด้านของการรวมกลุ่มของชุมชนนั้น พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความยั่งยืน การจัดการวิสาหกิจชุมชนในประเด็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนโดยมีการขับเคลื่อนแนวทางการบริหารวิสาหกิจและการสร้างเครือข่าย หรือการเพิ่มจำนวนสมาชิกในกลุ่ม เพื่อมีการหาวัตถุดิบ หรือดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ก็จะสามารถทำการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ในส่วนของแนวทางที่จะ

ทำให้วิสาหกิจอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้นั้น ชาวบ้านได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นภายในชุมชนก็จะสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

๔) ด้านการสำรวจตลาด โดยได้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปทดลองวางขายในร้านค้าและชุมชน และตรงทางขึ้นภูพระใหญ่ (สกายวอล์ค) เพื่อเป็นการสำรวจตลาดอีกทางหนึ่ง เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในการจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยเน้นสร้างความแตกต่าง และใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเข้าไปในตัวผลิตภัณฑ์ พบว่า หลังจากการนำมาทดลองจำหน่าย นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เนื่องจากสามารถนำไปเป็นของฝากหรือของที่ระลึกได้เป็นอย่างดี ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนได้

๕.๒.๓.๒ การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สำหรับการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น จากการศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบบริหารจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากการดำเนินงานนั้น ต้องมีการวางแผนทางที่เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สำหรับการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ จึงทำให้มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกัน และพร้อมที่จะเปิดใจรับ โดยต้องให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ออกมาจำหน่าย

๒) ระบบการเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา และรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของตลาด รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน เช่น การลงขายสินค้าผ่านช่องทางต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ หรือการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

๑. ควรศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในพื้นที่/ชุมชนอื่น เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๒. ควรมีการศึกษาการกระบวนกรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด เศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด เศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

๓. ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาด เศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. นโยบายการส่งเสริมชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ ควรเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหา ความพร้อม และทุนทางทรัพยากรในพื้นที่ก่อน ความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเห็นความสำคัญของการส่งเสริมชุมชนต้นแบบในการสร้าง หลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

๒. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ควรเริ่ม จากการที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ ตระหนักถึงปัญหา และความต้องการในการสร้างอาชีพ และ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ

๓. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ นำเสนอปัญหาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนจุดที่ควรพัฒนาเช่น แผนผัง สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเพื่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เครื่องจักรที่ใช้ในการขึ้นรูป ไม่สามารถดัดแปลงและแก้ไขได้ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท.

กรุงเทพ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการสื่อสารพัฒนา, ๒๕๓๘.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. กภาพพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: รำไทยเพรส, ๒๕๕๐.

จิตพนธ์ ชุมเกต. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐.

มูลนิธิชัยพัฒนา. พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช.

วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๔๒.

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สาสนต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรี

นครินทร์วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐.

พิทยา ว่องกุล. แนวคิดฝ่าวิกฤติทุนนิยมไร้พรมแดน: เศรษฐธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย.

กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์วิชาการ, ๒๕๓๙.

สมคิด บางโม. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๔๕.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุพรรณณี ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและ

วิธีการ = Social analysis for development: concepts and methods.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

พ.ศ. ๒๕๔๓, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). สำนักนายกรัฐมนตรี. สรุป

สาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), ๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๔๐.

๑.๒ บทความ

- จักรพันธ์ จันทร์หอม และภัทรธิดา ผลงาม. การวิจัยและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสว่างธรรมวิเศษ ตำบลบ้านน้ำอ้อม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. บทความวิจัย วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ป. ที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม – มีนาคม ๒๕๖๒.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชญญา รัตนอุบล. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: วารสาร Development of a Community Empowerment Model to Promote the Sustainability of Learning Communities. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖.
- มะลิ. “วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม”. นิตยสารการประชาสงเคราะห์. ๔๐ (๖): ๑๑ – ๑๖: พฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๔๗.

๑.๓ รายงานการวิจัย

- ขวัญกมล ดอนขวา และคณะ. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๕.
- ชนิษฐา กาญจนรังษีพันธ์ และคณะ. โครงการวิจัยประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๔
- ณดา จันทร์สม. ธุรกิจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัย. ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.
- พลวัต พุทธิชัย. สามเหลี่ยมความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่. วิทยานิพนธ์. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- พัชนี ตูเล๊ะ. ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดนราธิวาส. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยบูรพา นราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๖๑.
- พิมพ์สิริ พวงวงศ์. โครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและลาวในจังหวัดน่าน. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

๑.๔ สัมภาษณ์

- จิตรา ผดุงศักดิ์. ที่ปรึกษากลุ่มผลิตภาชนะกาบหมากบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- ภูษณิศรา ไฉสูงเนิน. ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์กาบหมากบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- ณรายศักดิ์ พรหมดี. ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์กาบหมากบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
- บุตสดี แสนใจวุฒิ. สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์กาบหมากบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

แหลมทอง แสนใจวุฒิ. ตัวแทนชุมชนบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.
ไพศาล สอนเสียง. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

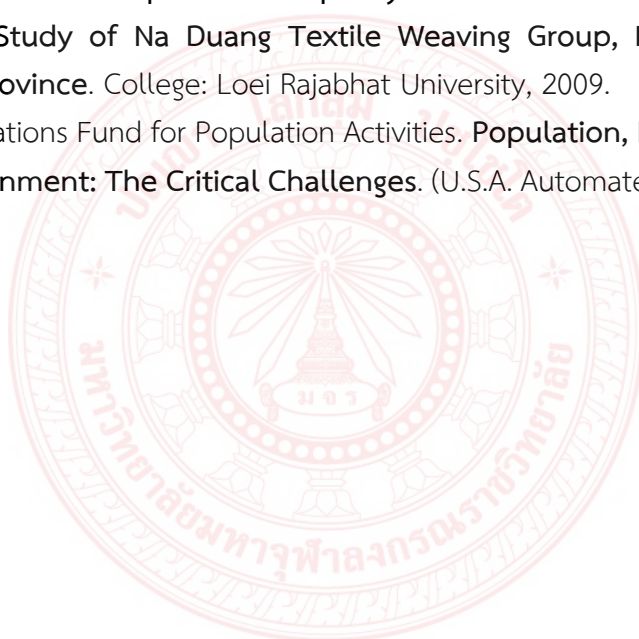
๒. ภาษาอังกฤษ

Banker, R. D., Bardhan, I., & Asdemir, O. **Understanding the Impact of Collaboration Software on Product Design and Development.** Information Systems Research, 17(4), 352-373, 2006.

Department of Community Development. **The Operations Development of One District One Product (OTOP).** Bangkok: United Production Printing, 2001.

Patthira Phon-ngam. **Development of Capacity and Standard of OTOP Products: A Case Study of Na Duang Textile Weaving Group, Na Duang District, Loei Province.** College: Loei Rajabhat University, 2009.

UNFPA United Nations Fund for Population Activities. **Population, Resources and the Environment: The Critical Challenges.** (U.S.A. Automated Graphic Systems, 1991.

ภาคผนวก : ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามประกอบการวิจัย

เรื่อง กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยผลักดันกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมในกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามนี้จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และนำผลไปใช้เฉพาะงานวิจัย ครั้งนี้เท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ () ชาย () หญิง
๒. อายุ () ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี () ๒๑ - ๓๐ ปี
 () ๓๑ - ๔๐ ปี () ๔๑ - ๕๐ ปี
 () ๕๑ - ๖๐ ปี () ๖๑ ปี ขึ้นไป
๓. ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย () อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท.
 () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
๔. อาชีพ () เกษตรกร () รับจ้าง
 () พนักงานเอกชน () รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างของรัฐ
 () ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว () อื่น ๆ

ตอนที่ 2 ปัจจัยผลักดันกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน

ข้อ ที่	รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านที่ ๑ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์						
๑	มีความรู้และความเข้าใจถึงความจำเป็นที่กลุ่มจะต้องทำการผลิตสินค้า					
๒	มีความรู้และความเข้าใจในการนำสินค้าที่ผลิตได้ของกลุ่มไปขาย					
๓	มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน					
๔	มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้าของกลุ่ม					
๕	มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน					
๖	สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านวิธีการผลิตสินค้า					
๗	สมาชิกกลุ่มมีความสามารถทำการผลิตสินค้าได้ทุกคน					
๘	สมาชิกกลุ่มมีความสามารถด้านการขายผลผลิตของกลุ่ม					
๙	สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ					
๑๐	สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาให้รู้จักวางแผนการประกอบอาชีพ					
ด้านที่ ๒ ด้านการพัฒนากลุ่ม / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ						
๑	สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงการรวมกลุ่ม					
๒	สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม					
๓	สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพได้เป็นอย่างดี					
๔	สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจถึงการพัฒนากลุ่ม					
๕	สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการหาเงินทุนโดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน					

๓

๖	สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการหาเงินทุนจากภายนอกชุมชน					
๗	สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการใช้เงินทุนที่ได้จากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน เพื่อให้นำมาใช้อย่างสมเหตุสมผล					

ตอนที่ ๓ กิจกรรมในกระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน

ข้อ ที่	รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านที่ ๑ การผลิต						
๑	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลผลิต					
๒	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับการจัดการเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต					
๓	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีหรือกรรมวิธีในการผลิต					
๔	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มการผลิต					
๕	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับการจัดการเกี่ยวกับจำนวนการผลิต					
๖	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกันในการผลิต					
๗	กลุ่มผลิตกันให้ความสำคัญกับการผลิตในรอบปีที่ผ่านมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการผลิตในปีต่อไป					
ด้านที่ ๒ การขาย						
๑	กลุ่มผลิตกันที่มีการขายผลผลิตโดยการขายปลีก					
๒	กลุ่มผลิตกันที่มีการขายผลผลิตโดยการขายส่ง					
๓	กลุ่มผลิตกันที่มีการขายผลผลิตผ่านทางตัวแทนจำหน่าย					
๔	กลุ่มผลิตกันที่มีการขายผลผลิตให้แก่โรงงานแปรรูป					
๕	กลุ่มผลิตกันที่จำหน่ายผลผลิตโดยที่ราคาขายเป็นไปตามราคาตลาด					
๖	กลุ่มผลิตกันที่มีอำนาจในการกำหนดราคา					

ภาคผนวก : ข
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ อว ๘๐๓๓ /ว.๑๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย ๑๑๙ หมู่ ๕
ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง
จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐ โทรฯ ๐๔๒-๐๓๙๖๓๐

๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

เนื่องด้วย พระครูปริยัติคุณรังษี, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้รับการอนุมัติให้ทำการวิจัย หัวข้อเรื่อง “กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย” เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของบุคลากร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจน นิสิต นักศึกษา เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนข้อคิดเห็นในการพัฒนางานวิจัย อันจะเกิดขึ้นหลังจากการเก็บข้อมูลทางการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารเชิงวิชาการ รายละเอียดการเก็บข้อมูล ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย จึงขออนุญาตให้บุคลากรของคณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถามข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้อาจจะใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลภายในชุมชนของท่าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระราชปริชามณี, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

ติดต่อประสานงาน

นายเอกลักษณ์ คงทิพย์ โทร. ๐๔๕-๑๘๖๒๔๔๘

อีเมล : akekalak.kong@mcu.ac.th

ภาคผนวก : ค

รูปภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓
โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม
และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓
การสนทนากลุ่มสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓
กิจกรรมการวิจัย

ภาคผนวก : ง
การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 17 สิงหาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้าพเจ้า นางนราดลดี พรหมดี ตำแหน่ง ประธานกลุ่มผลิตบัณฑิต
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน กลุ่มผลิตบัณฑิตงานคณาจารย์ทุกคณะ
 ที่อยู่ ชั้น 4 อาคาร 4 ชั้น 4 ตำบลปากหมาก อำเภอวังสามหมอ จังหวัดเลย
 โทรศัพท์ 095-1892496 โทรสาร _____

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
กรรมวิธีการสร้างผลึกโปรตีนตามวิธีสังเคราะห์ชีวเคมีในจานวัดผล

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิจิตรคุณวีระ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 20 ก.ค. 2563 จนถึง 15 ก.ค. 2563 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

พวกกลุ่มผลิตบัณฑิต ได้เห็นความหมายของงานวิจัย ได้ดำเนินการนำผลึกโปรตีนไปทดลองใช้งานในวิชาชีวเคมี และ การวิจัยที่ต่อเนื่อง ทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเทคโนโลยีชีวเคมี และ ในด้านอื่น ๆ อีก และ ทราบวิธีปฏิบัติ
ได้มีศิษย์บางรายของสำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

นางนราดลดี พรหมดี(นางนราดลดี พรหมดี)ตำแหน่ง ประธานกลุ่มผลิตบัณฑิตงานคณาจารย์

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

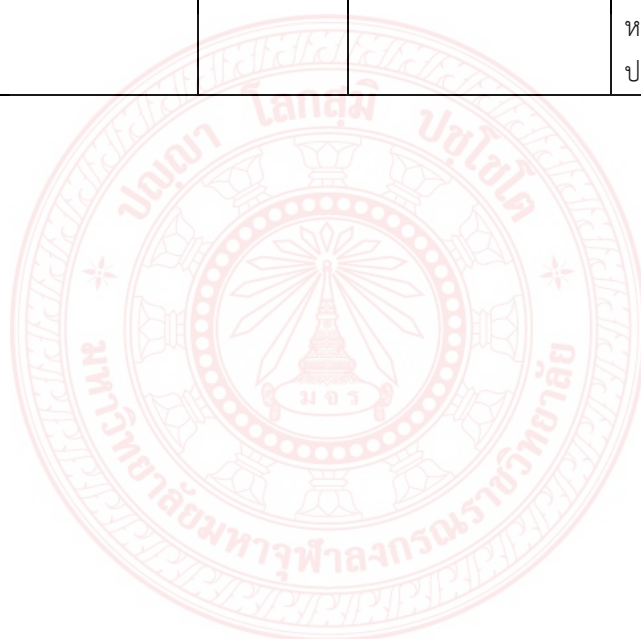

ภาคผนวก : จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
ต้นแบบผลิตภัณฑ์ – ระดับกิ่งอุตสาหกรรม	ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีการพัฒนาจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่	๑ ต้นแบบ	ยกระดับศักยภาพของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ไทย ให้ก้าวไกลสู่สากล และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกร เศรษฐกิจชุมชนวิถีพุทธแบบยั่งยืน	เศรษฐกิจจังหวัดเลย ขยายตัวโดยด้านอุปทาน ขยายตัวตามภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการเพิ่มขึ้นจากเดิม ด้านอุปสงค์ ขยายตัวตามการบริโภคเอกชน การลงทุนภาคเอกชน การใช้จ่ายภาครัฐ และการค้าชายแดน และการจ้างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5
ต้นแบบเทคโนโลยี – ระดับภาคสนาม	ได้ชุมชนต้นแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชนจังหวัดเลย	๑ เรื่อง	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน ได้โดยนำข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาให้แก่ชุมชนหรือผู้สนใจนำไปเป็นต้นแบบในการดำเนินงานหรือนำไปประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนตนเอง	มีการให้องค์ความรู้เพื่อประยุกต์ใช้กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบูรณาการการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน
องค์ความรู้ใหม่	รูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชนจังหวัดเลย	๑ เรื่อง	มีรูปแบบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชนในอำเภอเชียงคานมีความมั่นคงมากขึ้น	เศรษฐกิจชุมชนในอำเภอเชียงคานมีความมั่นคงมากขึ้นกว่าเดิม
องค์ความรู้ใหม่	ยุทธศาสตร์การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย	๑ เรื่อง	มีกระบวนการเพิ่มปริมาณ คุณภาพ มูลค่า ผลผลิตและบริการ ทั้งในภาคการผลิต การตลาด และภาคการ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และชุมชนต้นแบบสามารถเป็นต้นแบบด้านการผลิตได้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงาน ของนักเรียน

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
			<p>บริโภค รวมถึงพัฒนาทักษะของกลุ่มอาชีพต่างๆ</p>	<p>นิสิต นักศึกษา จากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด รวมทั้งประชาชนทั่วไป มีกลุ่มผู้มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมากได้รับการยอมรับ และคำชื่นชมจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชนทั่วไป</p>

ภาคผนวก : ฉ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) กระบวนการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนใน
จังหวัดเลย

(ภาษาอังกฤษ) Process for Building Community Economic Security
Assurance in Loei Province

ผู้วิจัย

พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา), นางสงสุข ภาแก้ว,
นางพวงเพชร พลวิเศษ, พระธนากร เพราะถะ,
นายเอกลักษณ์ คงทิพย์, นายพัทธนันท์ นวลน้อย

งบประมาณรวมที่เสนอขอในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ (บาท).....๓๕๐,๐๐๐.....บาท

ความเป็นมาของการวิจัย

สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วฝักยาวจากหมากบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอ
เชียงคาน จังหวัดเลย พัฒนามาจากกลุ่มชาวบ้านประมาณ ๒๐ คน ในหมู่บ้านท่าดีหมี ที่ได้รับการ
คัดเลือกจากพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย (นายชัยวัฒน์
ชื่นโกสุม) ที่ต้องการให้มีการผลิตจากหมากมาเป็นภาชนะทางเลือกแทนโฟม ภายใต้แรงหนุนของ
ภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ พัฒนานำเศษพืชกลับมาแปรรูป เต็มนวัตกรรม เป็นภาชนะใช้อาหารต่าง ๆ
ทั้งจาน ชาม ถ้วย ฯลฯ สามารถใช้งานได้เหมาะสม ตอบโจทย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิด
การสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชาวชุมชน ทั้งเป็นการรักษาดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ในฐานะที่เป็น
เมืองท่องเที่ยว และเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตถั่วฝักยาวจาก
หมากบ้านท่าดีหมี ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ใช้เครื่องจักรและนักวิชาการจากประเทศ
อินเดีย ให้การฝึกอบรมเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ มีผลประกอบการตลอดระยะเวลา ๑ ปีที่ผ่านมาเป็นที่
น่าพอใจ มีคำสั่งซื้อใช้งานจากทั่วประเทศและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป นับได้ว่ากลุ่มผลิต
ถั่วฝักยาวบ้านท่าดีหมี เป็นชุมชนต้นแบบในการทำภาชนะรักษ์โลก เพื่อสิ่งแวดล้อม

จังหวัดเลย ได้เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงเพื่อสร้างหลักประกันให้
เกิดขึ้นในอนาคต จึงมีการวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็น
ระบบ ซึ่งการวางแผนในระยะยาวเช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำหายและไม่เคยมีมาก่อน โดยต้องคำนึงถึงความ
สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนบน ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ การผลิต และการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการแข่งขัน ตรงกับ
วิสัยทัศน์ของจังหวัดเลยที่ว่า “เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนภายใต้การ
พัฒนาที่ยั่งยืน” และสามารถเชื่อมโยงไปสู่แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมและชุมชนต้นแบบ เน้นโครงสร้างพื้นฐาน ด้าน
เศรษฐกิจ การพัฒนาคน และสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อ
สร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยขึ้น ในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

ระหว่างนักวิจัยและผู้ประกอบการ ตามความต้องการของผู้ประกอบการ (stakeholder) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับของผู้ประกอบการ ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาชุมชนต้นแบบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
- ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย
- ๓) เพื่อสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลย

ผลการศึกษา

๑. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนต้นแบบที่ศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ด้านคือ ๑) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โครงการนี้ริเริ่มเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ โดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลยได้มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.เลย เป็นผู้ดำเนินโครงการ โดยได้เลือกเอาหมู่บ้านท่าดีหมี เป็นแหล่งผลิต เนื่องจากชาวบ้านมีความพร้อม และในอนาคตที่หมู่บ้านแห่งนี้จะมีแหล่งท่องเที่ยวสกายวอล์คปากแม่น้ำเหือง กลุ่มผลิตภัณฑ์ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน ๓๐ คน สมาชิกที่ทำการผลิตภาชนะถ้วยจานกาบหมาก มีจำนวน ๑๒ คน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จานกาบหมากมีขนาด 9 แบบ/รูปทรง และ ๒) การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิต ในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนากลุ่ม / องค์กรชุมชน / พื้นฐานเศรษฐกิจ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ตามลำดับ

๒. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเลยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ในจังหวัดเลยมีไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อมาจากต่างจังหวัดในราคาใบละ ๒ บาท รวมต้นทุนการผลิตแล้วอยู่ที่ใบละ ๔.๕ บาท จึงถือว่าต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง และขนาดรูปร่างไม่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากโมลหรือแม่พิมพ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปถ้วยจานกาบหมากมีจำกัด หากจะสั่งซื้อต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง หากนำไปไม่ชนิดอื่น หรือกากถ้วยที่มีในท้องถิ่นมากมายมาทดลองทำดูก็พบว่า หลังจากขั้นตอนการอัดขึ้นรูป วัสดุอื่นไม่สามารถคงรูปอยู่ได้นานเหมือนกาบหมาก และผลิตภัณฑ์ที่สังเคราะห์จากขั้นตอนการสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นไปทำการพัฒนาต้นแบบ (Prototype) พบว่า ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์และคณะผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาต้นแบบ

ผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๒ ประเด็นคือ (๑) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จากภาพหมากด้วยการเพ้นท์ (Paint) สีหรือลวดลายลงบนจากหมาก และ (๒) การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จากภาพหมากด้วยการยิงความร้อนด้วยเลเซอร์ (Laser) อุตสาหกรรม หรือการกัดชิ้นงานเพื่อสร้างลวดลายลงบนจากหมาก ได้ข้อสรุปว่า วิธีนี้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพดีกว่าวิธีการแรก (การเพ้นท์สี) เนื่องจากการใช้แสงเลเซอร์หรือการกัดผิวจากหมากจะทำให้ตัวชิ้นงานเกิดร่อง และรอยใหม่

๓. แนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนต้นแบบสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดย (๑) การเรียนรู้การที่ชาวบ้านในชุมชนได้รับความรู้จากการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ในด้านของการฝึกอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (๒) ภูมิปัญญา องค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีลักษณะของการสะสม เรียนรู้ สืบสาน สืบทอด (๓) การรวมกลุ่ม การที่ชุมชนได้มีการยกระดับจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะช่วยกันแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน (๔) การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การที่ทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการสละเวลามารับการฝึกอาชีพเพื่อเป็นการต่อยอด การนำสิ่งที่ตนเองรู้และสะสมมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในชุมชน ๒) กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน แบ่งเป็น (๑) ทุนของชุมชน (๒) การสำรวจตลาด (๓) การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า ระบบบริหารจัดการมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากการดำเนินงานนั้นมีการวางแผนทางที่ เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปจัด กิจกรรม การฝึกอบรมและสัมมนา เพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนต้นแบบสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดย ๒) กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (๓) การจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อวิถีชีวิตในชุมชนและการให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

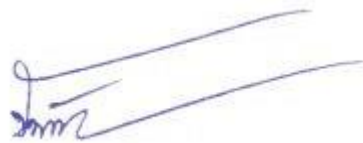
๒. สร้างเครือข่ายในการการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่ม ระดับการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความสามารถในการติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน

การเผยแพร่ผลงานวิจัยในช่องทางต่าง ๆ

๑. นำเสนอผลงานทางวิชาการ ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

๒. นำผลจากการวิจัยไปวางแผนการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลไกการตลาดเศรษฐกิจชุมชนไปใช้ในชุมชนทั่วประเทศ

ลงชื่อ...

(พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา))

หัวหน้าโครงการวิจัย

วันที่ ๓๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๓

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)
 ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ ช่ วยศาสตราจารย์ (สาขาวิชาการสอนภาษาไทย)
 วัน เดือน ปีเกิด -
 ภูมิลำเนา ๙๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลทาสะอาด อำเภอนาดวง จังหวัดเลย ๔๒๒๑๐
 ที่อยู่ปัจจุบัน วัดเทพนิมิต ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๑ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาการสอนสังคมศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. ๒๕๕๒ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) ภาษาไทย
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 พ.ศ. ๒๕๕๘ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) การบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผลงานด้านวิชาการ

การวิจัยเรื่อง

พ.ศ. ๒๕๕๖ แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
 ศึกษา กลุ่ม ๗.
 พ.ศ. ๒๕๕๗ การศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของ สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเลย
 พ.ศ. ๒๕๖๐ การศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเลย

บทความวิชาการ

- การใช้ศิลปะถ้อยคำภาษาในคัมภีร์มิลินท. รายงานการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ
 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสาขาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ก้าวสู่อาเซียน”. (๔-๖
 มีนาคม ๒๕๕๙). หน้า ๔๙.
 - การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑. รายงานการ
 ประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทาง
 วัฒนธรรมในอีสานใต้”. (๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐). หน้า ๖๒๒.
 - การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
 เลย.

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร / อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

เลขที่ ๑๑๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐

